

Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΟΚΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΤΑΦΡΟΥ ΤΩΝ ΕΝΕΤΙΚΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΤΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΑΠΟ ΤΟ ΦΥΤΩΡΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟ
ΚΟΜΜΕΝΟ ΜΠΙΕΝΤΕΝΙ (ΒΗΘΛΕΕΜ)»

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΕΛΒΑΝΟΓΛΟΥ ΕΛΕΝΗ ΑΛΗΦΕΡΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ
ΓΙΑΤΡΩΜΑΝΩΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.	5
1.1. Γενικά.	5
1.2. Αντικείμενο και σκοπός.	6
2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.	7
2.1. Η ιστορία του Ηρακλείου ως και την Ενετοκρατία.	7
2.2. Τα Ενετικά Τείχη.	9
2.2.1. Οι αιώνες των μεγάλων ενετικών οχυρώσεων: 15 ^{ος} , 16 ^{ος} και 17 ^{ος} μ.Χ. αιώνας.	9
2.2.1.1. 15 ^{ος} αιώνας: Εποχή ακμής της Γαληνότατης Δημοκρατίας του Αδρία.	9
2.2.1.2. 16 ^{ος} αιώνας: Εποχή συρρίκνωσης της Dominante.	9
2.2.1.3. Η Βενετία οχυρώνει την επικράτειά της.	10
2.2.1.4. Η οχύρωση του “Βασίλειου της Κρήτης”.	10
2.2.2. Το τεχνικό δυναμικό της Γαληνότατης σχεδιάζει και ο κρητικός λαός κατασκευάζει τη νέα οχύρωση του Χάνδακα.	13
2.2.2.1. Αρχιτέκτονες και μηχανικοί της Βενετίας στον Χάνδακα.	13
2.2.2.2. Η κατασκευή των Τειχών.	14
2.3. Ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο.	15
2.4. Η Τάφος.	16
2.4.1. Ιστορική αναδρομή.	16
2.4.2. Σύγχρονη εποχή – Ο χώρος προς διαμόρφωση.	17

3. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ.	18
3.1. Η Κρήνη του Φιντίκ Πασά .	18
3.2. Άλλα αξιοθέατα του χώρου.	19
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ (SITE ANALYSIS).	20
4.1. Θέση του χώρου.	20
4.2. Σύντομη περιγραφή - Πρόσβαση.	21
4.3. Χρήστες και χρήσεις.	23
4.4. Πλεονεκτήματα.	23
4.5. Μειονεκτήματα.	24
4.6. Κλιματολογικές συνθήκες.	30
4.6.1. Το κλίμα της Κρήτης.	30
4.6.2. Το κλίμα του Ηρακλείου.	30
4.6.3. Το μικροκλίμα του πάρκου.	30
4.7. Υπάρχουσα φύτευση.	31
4.7.1. Περιγραφή της υπάρχουσας φύτευσης.	31
4.7.2. Φυτικά είδη που υπάρχουν στο πάρκο.	32
5. ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	36
5.1. Σύνθεση.	36
5.2. Προτάσεις.	36
5.3. Λειτουργικό διάγραμμα – Οργανόγραμμα (Σχέδιο 2).	37
5.4. Τελική πρόταση (Σχέδιο 3).	39
5.5. Κατασκευαστικά στοιχεία.	40
5.5.1. Πλακοστρώσεις.	40
5.5.2. Είσοδοι.	42
5.6. Φύτευση.	43
5.7. Φωτισμός (Σχέδιο 6).	49
5.7.1. Γενικά στοιχεία για το φωτισμό εξωτερικών χώρων.	49
5.7.2. Προτεινόμενα φωτιστικά σώματα.	50

ΕΠΙΛΟΓΟΣ **53**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **54**

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

	Σελίδα
Πίνακας 1. Δεντροδής βλάστηση του πάρκου.	33
Πίνακας 2. Θαμνώδης βλάστηση του πάρκου.	34
Πίνακας 3. Ποώδης βλάστηση του πάρκου.	35
Πίνακας 4. Υλικά πλακόστρωσης και ο χώρος τοποθέτησης τους.	40
Πίνακας 5. Δέντρα που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση.	44
Πίνακας 6. Θάμνοι που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση.	45-46-47
Πίνακας 7. Ποώδη φυτά που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση.	48

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Γενικά

Οι άνθρωποι από παλιά για να προστατεύσουν ή να οριοθετήσουν την περιοχή όπου κατοικούσαν, δημιουργούσαν διάφορες κατασκευές. Οι κατασκευές αυτές αποτελούσαν τον οχυρωματικό περίβολο της κατοικημένης έκτασης. Με την πάροδο του χρόνου, σημειώθηκε εξέλιξη στην τεχνολογία και αλλαγή των κατασκευαστικών υλικών. Οι αλλαγές αυτές, οφείλονταν στις αυξάνουσες εχθρικές επιδρομές καθώς επίσης και στην ανάπτυξη των πολεμικών μεθόδων (όπως η ανακάλυψη της πυρίτιδας). Με το πέρασμα των αιώνων, οι μορφές των οχυρωματικών περιβόλων τροποποιούνται και φτάνουν ως τις μέρες μας μαρτυρώντας, τόσο τη δική τους ιστορία όσο και την ιστορία του τόπου.

Μια παρόμοια εικόνα συναντάμε στην Κρήτη, όπου οι οχυρώσεις στις πόλεις της είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακές. Ειδικότερα, το νησί διαμέσου των αιώνων απετέλεσε σημαντική κατάκτηση για πλήθος λαών, τόσο από άποψη γεωγραφικής όσο και από άποψη στρατηγικής σημασίας. Οι Βυζαντινοί, οι Άραβες, οι Βενετοί, οι Τούρκοι και πολύ νωρίτερα, ολόκληρος ο Μινωικός πολιτισμός, στηρίχθηκαν στο προικισμένο από τη φύση αυτό νησί. Οι λαοί αυτοί, και ιδιαίτερα οι Βενετοί, οχύρωσαν και οργάνωσαν τις πόλεις και τους οικισμούς της, μετατρέποντας τα σε απόρθητα φρούρια. Ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στις παραλιακές πόλεις, οι οποίες λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν, ήταν ιδιαίτερα ευάλωτες σε επιθέσεις πειρατών και άλλων εχθρών. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στις σύγχρονες πόλεις του νησιού, όπου έχουν διασωθεί και συντηρηθεί μεγαλοπρεπή οχυρωματικά έργα, τα οποία κατασκευάστηκαν κυρίως από τους Βενετούς. Μια τέτοια πόλη αποτελεί το Ηράκλειο.

Το Ηράκλειο ήταν αρχικά ένας ασήμαντος οικισμός (Α΄ Βυζαντινή περίοδος), που εξελίχθηκε με την πάροδο των αιώνων στον επιβλητικό Χάνδακα. Το μεγαλύτερο αναμφίβολα μνημείο που κυριαρχεί στην πόλη είναι τα Ενετικά Τείχη, που κατασκευάστηκαν κατά τον 16^ο μ.Χ. αιώνα και αποτελούν τον πληρέστερο και τελειότερο οχυρωματικό περίβολο όλης της ανατολικής Μεσογείου. Τα μεγαλοπρεπή αυτά Τείχη, με μήκος περίπου 4 1/2 χιλιομέτρων και σχήμα τριγώνου με βάση τη

θάλασσα, περιβάλλουν ολόκληρη την παλαιά πόλη και αποτελούν για το σύγχρονο Ηράκλειο την κυριότερη ζώνη πρασίνου. Η Τάφρος, επίσης επιβλητική, έχει αποδοθεί σήμερα ως χώρος περιπάτου, αναψυχής και αθλοπαιδιών.

Τα τελευταία χρόνια έχει συσταθεί η Υπηρεσία των Ενετικών Τειχών, που είναι αρμόδια για τη συντήρηση και την προστασία ολόκληρου του μνημείου. Ο σκοπός, είναι να διαφυλακτεί ένα από τα μεγαλύτερα μνημεία στο χώρο της Μεσογείου, να αποτελέσει έναν καλά οργανωμένο χώρο αναψυχής και πρασίνου και να τιμηθεί ένα μνημείο το οποίο είχε εγκαταλειφθεί για πολλά χρόνια.

1.2. Αντικείμενο και σκοπός.

Κύρια αφορμή για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας, ήταν η παρατήρηση της απουσίας οργανωμένων και καλά διαμορφωμένων χώρων αναψυχής στον ευρύτερο χώρο της πόλης και φυσικά, το ενδιαφέρον μας για τις εφαρμογές της αρχιτεκτονικής τοπίου σε πραγματικό πεδίο εργασίας. Από άλλη, κίνητρο ήταν η κατάσταση του συγκεκριμένου χώρου, ο οποίος στο μεγαλύτερο μήκος του παρουσιάζει έντονη εικόνα εγκατάλειψης.

Κατά συνέπεια, στην παρούσα εργασία, γίνεται προσπάθεια να διαμορφωθεί καλύτερα το συγκεκριμένο τμήμα της Τάφρου των Ενετικών Τειχών, το οποίο έχει διαμορφωθεί ως πάρκο και περιλαμβάνει παιδικές χαρές και χώρο περιπάτου. Ο κύριος στόχος είναι η απόδοση ενός πιο λειτουργικού χώρου αναψυχής, ο οποίος θα καλύπτει αρτιότερα τις ανάγκες των χρηστών και της πόλης γενικότερα.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

2.1. Η ιστορία του Ηρακλείου ως και την Ενετοκρατία.

Ανασκαφικά ευρήματα που προέρχονται από διάφορα σημεία του σημερινού Ηρακλείου, κυρίως της περιοχής που καταλάμβανε η εντός των Τειχών παλαιά πόλη, μαρτυρούν την κατοίκηση του χώρου κατά τους κλασσικούς και τους ελληνοιστικούς χρόνους. Από τον 6^ο μ.Χ. αιώνα περίπου, ο οικισμός του Ηρακλείου εμφανίζεται συγκροτημένος, με οργανωμένη ήδη κάποιας μορφής αστική ζωή. Οι Βυζαντινοί τον τειχίζουν και του δίνουν το όνομα “Κάστρο”.

Οι ανδαλούσιοι Άραβες, που κατέκτησαν την Κρήτη κατά την τρίτη δεκαετία του 9^{ου} μ.Χ. αιώνα, επέλεξαν τον παλαιό οικισμό του Ηρακλείου ως πρωτεύουσά τους. Την περίοδο εκείνη, για πρώτη φορά στη μακρά ιστορία της, η πόλη γίνεται πρωτεύουσα του νησιού και παρέμεινε πρωτεύουσα, παρά την εναλλαγή των διαφόρων οικιστών και κατακτητών της, έως το 1851. Οι Άραβες, σκληροί πειρατές αλλά ικανότατοι πολεμιστές και εξαιρετικοί ναυτικοί, είναι πιθανόν ότι εγκαθίδρυσαν στην Κρήτη εμιράτο με κληρονομική δυναστεία, το οποίο οργάνωσαν ως αυτόνομο κράτος. Η νέα πρωτεύουσα οχυρώθηκε με ισχυρό φρούριο και απετέλεσε τη βάση και το ορμητήριο των φοβερών, για όλο το Αιγαίο, αραβικών επιδρομών. Ονομάστηκε “Rabdh el-Khandaq”, δηλαδή “Φρούριο της Τάφρου”. Στα ελληνικά επικράτησε το όνομα “Χάνδαξ”.

Μετά την ανακατάληψη της Κρήτης από τους Βυζαντινούς τον 10^ο μ.Χ. αιώνα, ο στρατηγός Νικηφόρος Φωκάς προσπάθησε να μεταφέρει την πόλη 20 περίπου χιλιόμετρα νοτιότερα, σε άλλη περισσότερο ασφαλή τοποθεσία κοντά στο Καστέλλι Τεμένους. Το Πνεύμα της Πόλης όμως αρνήθηκε να τον ακολουθήσει και έτσι η μεταφορά δεν πέτυχε. Οι κάτοικοι ξαναγύρισαν στην πόλη τους και έτσι ο Χάνδακας αναγεννήθηκε από τις στάχτες του και αναπτύχθηκε εκ νέου. Οι Βυζαντινοί κατασκεύασαν νέο οχυρωματικό περίβολο, ο οποίος περιέβαλε την πόλη και που, κατά το μεγαλύτερο μέρος του, εδράστηκε επάνω στα αρχιτεκτονικά υπολείμματα του παλαιότερου αραβικού περιβόλου.

Μέχρι τη δεύτερη Βυζαντινή περίοδο, στην επίσημη και γραφόμενη γλώσσα, ο οικισμός συναντάται με το όνομα “Χάνδαξ”. Οι Βυζαντινοί, έχοντας συνηθίσει να δίνουν το όνομα “Κάστρο” (castrum, castra) - όρο που είχαν κληρονομήσει από τους

Ρωμαίους – στις οχυρωμένες πόλεις και τα φρούρια, επαναφέρουν σιγά-σιγά την παλαιά ονομασία, την οποία είχε η πόλη πριν από την αραβική κατάκτηση. Έτσι, ο οικισμός αρχίζει, από την αρχή, να ονομάζεται “Κάστρο”. Με την πάροδο του χρόνου κατασκευάστηκαν και άλλα κάστρα σε διάφορα σημεία του νησιού, δίχως όμως κανένα από αυτά να έχει την έκταση και την ισχύ που είχε το κάστρο του Χάνδακα. Την εποχή αυτή ήταν η μοναδική πολιτεία της Κρήτης με αστική οργάνωση και οργανωμένο λιμάνι, απ’ όπου γινόταν η διακίνηση διάφορων εμπορευμάτων στις εκτός του νησιού αγορές. Έτσι, η πόλη έγινε ευρύτερα γνωστή ως “Μεγάλο Κάστρο”.

Στις αρχές του 13^{ου} μ.Χ. αιώνα η Κρήτη, μετά από διάφορες περιπέτειες, περιέρχεται στην κατοχή της Βενετίας, η οποία θα διαρκέσει ως το 1669. Η Γαληνότατη Δημοκρατία του Αδρία ήταν αποφασισμένη να αναδείξει το “Βασίλειον της Κρήτης” ως μία από τις κυριότερες κτήσεις της στην ανατολική Μεσόγειο και τον Χάνδακα, την πρωτεύουσα του Βασιλείου, ως το σημαντικότερο αστικό και διαμετακομιστικό κέντρο της περιοχής. Ο Χάνδακας, παράλληλα, εξελίσσεται σε λαμπρό κέντρο πνευματικής και καλλιτεχνικής παραγωγής. Η άνθηση της πόλης, γύρω από την οποία οι Βενετοί κατασκεύασαν τον 16^ο αιώνα, τον πληρέστερο και τελειότερο οχυρωματικό περίβολο όλης της ανατολικής Μεσογείου, μαρτυρείται από τα σπουδαία έργα τόσο της φρουριακής όσο και της αστικής αρχιτεκτονικής που την προστάτευαν και τη στόλιζαν. Οι Βενετοί ονόμασαν αρχικά την πόλη “Candica” ή “Candiga”, αργότερα “Candida ” και τελικά “Candia” - λέξεις που προέρχονται προφανώς από το όνομα “Χάνδαξ”. Η Κρήτη ονομάστηκε επίσης “Candia” και “Isola di Candia” και η κτήση “Cretae Regnum” ή “Regno di Candia”, δηλαδή “Βασίλειο του Χάνδακα”. Την ίδια εποχή, οι Έλληνες κάτοικοι ονόμαζαν την πόλη “Χάνδακα” και “Χώρα”, ενώ είχαν διατηρηθεί και οι παλαιότερες ονομασίες “Κάστρο” και “Μεγάλο Κάστρο”. Στα τελευταία χρόνια της πολιορκίας της από τους Τούρκους (1666-1669) η πόλη ονομάζεται και “Piazza”, ονομασία που οι Βενετοί συνήθιζαν να δίνουν στους οχυρωμένους περιβόλους .

2.2. Τα Ενετικά Τείχη.

2.2.1. Οι αιώνες των μεγάλων ενετικών οχυρώσεων: 15^{ος}, 16^{ος} και 17^{ος} μ.Χ. αιώνας.

2.2.1.1. 15^{ος} αιώνας: Εποχή ακμής της Γαληνότατης Δημοκρατίας του Αδρία.

Αν και ο 14^{ος} μ.Χ. αιώνας υπήρξε γενικά μια δύσκολη – ίσως και σκληρή – εποχή για τη Γαληνότατη Δημοκρατία του Αδρία, το εντυπωσιακό είναι ότι, όταν αυτός ο αιώνας τελειώνει, η Βενετία μπορούσε να κάνει απολογισμούς κάθε άλλο παρά αρνητικούς: το τέλος του 14^{ου} αιώνα τη βρίσκει σε πλήρη ανάπτυξη. Μια σειρά από ευνοϊκές, για την ίδια, συγκυρίες και επιτυχημένοι χειρισμοί των ιστορικών γεγονότων από μέρους της, την οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα. Καμία άλλη ιταλική πόλη δεν είχε παραμείνει άτρωτη και σεβαστή στους εχθρούς της για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, χίλια χρόνια σχεδόν. Καμία άλλη δε διέθετε τόσο πλούτο και τέτοια ικανότητα να διαχειρίζεται σωστά αυτόν τον πλούτο. Οι Βενετοί είχαν γίνει οι ικανότεροι έμποροι, οι καλύτεροι ναυπηγοί και οι πιο άξιοι και επινοητικοί ναυτικοί. Η Γαληνότατη, λίγο πριν την αυγή του 15^{ου} αιώνα, κυριαρχούσε στις θάλασσες, ακτινοβολούσε και πλούτιζε.

Τον 15^ο μ.Χ. αιώνα, η Βενετία δεν μπορούσε να θεωρείται πλέον ως μια ακόμη πόλη-κράτος της βόρειας Ιταλίας. Η Γαληνότατη Δημοκρατία του Αδρία, είχε εξελιχθεί σε έθνος. Η Βενετία, όσο αυξάνονταν το κύρος της, τόσο πιο μεγαλοπρεπής γινόταν. Τα εκπληκτικά αρχιτεκτονικά της έργα την έκαναν την πιο λάμπρη και εκθαμβωτικά όμορφη πόλη του κόσμου. Η Βενετία, πραγματική Dominante (Κυρίαρχος), έζησε κατά τον 15^ο αιώνα το δικό της Χρυσό Αιώνα.

2.2.1.2. 16^{ος} αιώνας: Εποχή συρρίκνωσης της Dominante.

Ενώ στις αρχές του 15^{ου} μ.Χ. αιώνα η ισχύς της Βενετίας έμοιαζε άτρωτη και αναλλοίωτη, ο 16^{ος} αιώνας ήρθε να διαλύσει αυτήν την ψευδαίσθηση και να αποδείξει στους Βενετούς ότι ακόμη και για τη φημισμένη τους πολιτεία ήταν δυνατόν να ισχύσει η προαιώνια αλήθεια : ‘‘τα πάντα ρεί’’.

Η Βενετία, λίγο πριν τα μέσα του 16^{ου} αιώνα, βρίσκεται σχεδόν στο χείλος της χρεοκοπίας, με τα χρέη μεγάλου αριθμού πολιτών προς το κρατικό θησαυροφυλάκιο να έχουν φτάσει σε αστρονομικά ύψη. Αλλά, παρά τις τεράστιες δυσκολίες, είναι

υποχρεωμένη από τα γεγονότα της εποχής να προχωρήσει στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή ενός κολοσσιαίου προγράμματος τεχνικών έργων, του μεγαλύτερου που σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε από τη Γαληνότατη Δημοκρατία: στην κατασκευή νέων φρουρίων τόσο στην ίδια την περιοχή της, στην Terraferma και στη Laguna, όσο και στις κτήσεις της, στη Δαλματία και στην Ανατολή.

2.2.1.3. Η Βενετία οχυρώνει την επικράτειά της.

Στην αρχή οι Βενετοί, όπως εξάλλου και όλοι οι Ιταλοί, προσπάθησαν να προσαρμόσουν τα υπάρχοντα φρούρια στις νέες οχυρωματικές ανάγκες. Το μεγαλύτερο διάστημα του 15^{ου} αιώνα, αναλώθηκε στην προσπάθεια να εκσυγχρονιστούν οι μεσαιωνικές οχυρώσεις με την προσθήκη συμπληρωματικών κατασκευών. Αλλά οι αλλαγές αυτές φαίνονταν ξεπερασμένες πριν ακόμη ολοκληρωθούν. Έτσι, προκειμένου να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τις κτήσεις της, η Γαληνότατη αναγκάστηκε να σχεδιάσει και να εφαρμόσει ένα τεράστιο πρόγραμμα κατασκευής νέων φρουριακών συγκροτημάτων. Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος, ενεργοποίησε και επαύξησε το αξιόλογο και πολυπρόσωπο τεχνικό δυναμικό που είχε στη διάθεσή της. Τα πράγματα εξελίχθηκαν τόσο γρήγορα, ώστε, στα μέσα του 16^{ου} αιώνα, η Ιταλία, και κυρίως η Βενετία, να έχουν δημιουργήσει πραγματική σχόλη στον τομέα της οχυρωματικής τέχνης.

Με ένα τεράστιο πρόγραμμα κατασκευής νέων φρουρίων, το οποίο πραγματοποιήθηκε με την ενεργοποίηση του σημαντικότερου τεχνικού δυναμικού της, που, επίσης, σχεδίασε τα φρούρια αυτά, η Βενετία προσπάθησε να οχυρώσει και να διατηρήσει τις κτήσεις της. Στο τέλος ηττήθηκε, βέβαια, στην πάλη της με τις ιστορικές εξελίξεις, άφησε όμως μια σειρά εκπληκτικών μνημείων να μαρτυρούν, στους επόμενους αιώνες, τη σοφία, την ικανότητα και το μεγαλείο της, αλλά και τη σκληρότητα που επέδειξε για να καταφέρει να πραγματοποιήσει την κατασκευή τους.

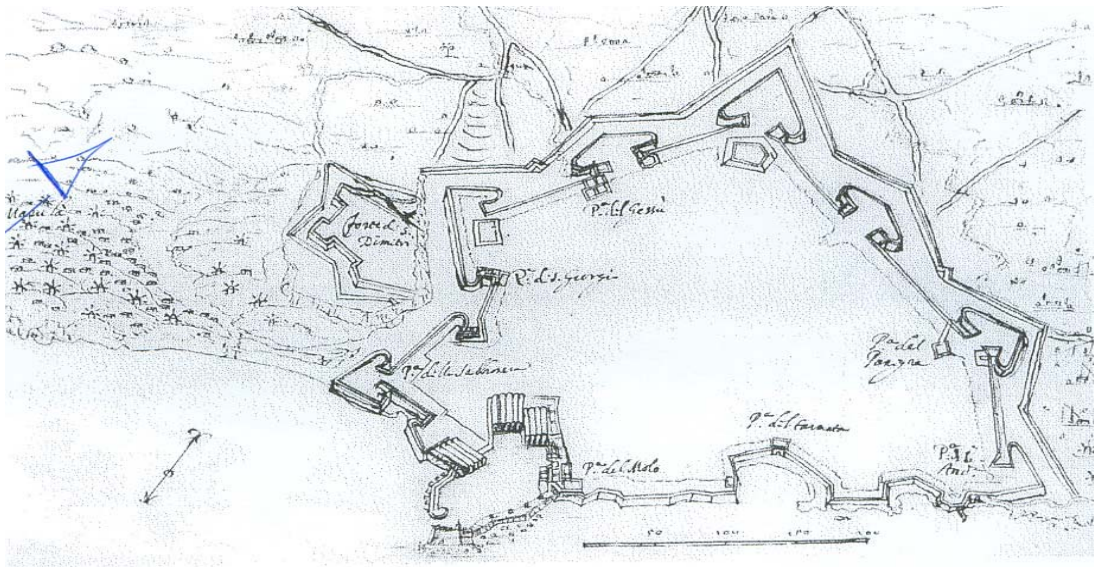
2.2.1.4. Η οχύρωση του “Βασιλείου της Κρήτης”.

Στα μέσα του 15^{ου} μ.Χ. αιώνα, αρχίζουν να στέλνονται από τη Γαληνότατη στις σημαντικότερες κτήσεις της στρατιωτικοί μηχανικοί, τεχνικοί διαφόρων κατηγοριών και ειδικοί στρατιωτικοί σύμβουλοι. Ο στόχος της αποστολής τους ήταν διπλός: οι μηχανικοί

έπρεπε, αφ'ενός, να μελετήσουν και να προτείνουν λύσεις για την ενίσχυση και μετατροπή των παλαιών φρουρίων σε σύγχρονες οχυρώσεις και, αφ'ετέρου, να προγραμματίσουν και να οργανώσουν την κατασκευή νέων οχυρωματικών περιβόλων.

Στην Κρήτη τα πράγματα δεν ήταν καθόλου καλά: η άμυνα του “Βασιλείου” παρουσίαζε προβλήματα. Οι Βενετοί προσπάθησαν κι εδώ, με διάφορες προσθήκες, να βελτιώσουν τις βυζαντινές οχυρώσεις που προστάτευαν τις κυριότερες πόλεις: τον Χάνδακα, τα Χάνια και, ίσως, το Ρέθυμνο. Παράλληλα, μεριμνώντας ιδιαίτερα για την ασφάλεια της πρωτεύουσας του νησιού, αρχίζουν κατά το τελευταίο τέταρτο του 15^{ου} αιώνα, τις πρώτες εργασίες για την κατασκευή του νέου ευρύτερου οχυρωματικού περιβόλου. Ο νέος περίβολος θα περιέβαλλε και τα “borghi”, τα προάστια του Χάνδακα. Τόσο στον Χάνδακα όσο και στα άλλα φρούρια της Κρήτης, ο κύριος όγκος εργασιών πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 16^{ου} αιώνα

Εκατό, περίπου, χρόνια μετά την έναρξη των πρώτων εργασιών για την κατασκευή του νέου οχυρωματικού περιβόλου, το έργο προχωρούσε με πολύ αργό ρυθμό. Η Γαληνότατη στέλνει στον Χάνδακα υλική βοήθεια και ενισχύει το έργο, διαθέτοντας ικανό και σωστά εκπαιδευμένο τεχνικό δυναμικό. Τη διεύθυνση των έργων στην οχύρωση αναλαμβάνει ο **Giulio Savorgnano**. Στην ιδιοφυΐα του Savorgnano οφείλονται οι σοβαρότερες μετατροπές που έγιναν στον αρχικό σχεδιασμό του οχυρωματικού περιβόλου, οι οποίες του έδωσαν την οριστική του μορφή (**Εικόνα 1**).

Ενετικός περίβολος του Χάνδακα. Η οχύρωση απεικονίζεται μετά την κατασκευή των επιπρομαχώνων Βιττούρι και Μαρτινένγκο και πριν την κατασκευή του επιπρομαχώνα Τζάνε και των Arsenali Nuovissimi, δηλαδή όπως θα ήταν κατά το διάστημα 1601-1605: Archivio di Stato, Provveditori alle fortezze, Βενετία. (Πρώτη δημοσίευση).

Εικόνα 1. Η οχύρωση του Χάνδακα, κατά τον 17^ο αιώνα (Πηγή: Ο Χάνδακας; Η Πόλη και τα Τείχη, σελ. 186)

2.2.2. Το τεχνικό δυναμικό της Γαληνότατης σχεδιάζει και ο κρητικός λαός κατασκευάζει τη νέα οχύρωση του Χάνδακα.

2.2.2.1. Αρχιτέκτονες και μηχανικοί της Βενετίας στον Χάνδακα.

Προκειμένου να προχωρήσει στην πραγματοποίηση του οχυρωματικού της προγράμματος, η Βενετία διέθεσε για τις οχυρώσεις της Κρήτης αξιόλογο αριθμό από τους στρατιωτικούς αρχιτέκτονες και μηχανικούς που είχε στην υπηρεσία της. Γνήσιοι άνθρωποι της Αναγέννησης, με πρωτοποριακή σκέψη και πνεύμα εξασκημένο να παράγει λύσεις ακόμη και στις πιο αντίξοες συνθήκες, επέδρασαν καθοριστικά στην κατασκευαστική τέχνη της εποχής τους και ασχολήθηκαν τόσο με την αστική όσο και τη στρατιωτική αρχιτεκτονική.

Οι πρώτοι τεχνικοί έφθασαν στον Χάνδακα ήδη από τον 13^ο μ.Χ. αιώνα. Εργάστηκαν για τη βελτίωση του λιμανιού, την ενίσχυση του παλιού οχυρωματικού περιβόλου και την πραγματοποίηση διαφόρων άλλων κατασκευαστικών έργων. Από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα έως το τέλος της Ενετοκρατίας, υπηρετούν πλέον στα διάφορα τεχνικά έργα της Κρήτης πολλοί μηχανικοί. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι σημαντικότεροι από τους μηχανικούς, που υπηρέτησαν στα οχυρωματικά έργα, είχαν και άλλη ιδιότητα, με την οποία ήταν ενταγμένοι στη στρατιωτική ή την πολιτική ιεραρχία της Βενετίας.

Οι δραστηριότητες του τεχνικού δυναμικού της Γαληνότατης στον Χάνδακα, σε ότι αφορά στα οχυρωματικά έργα, μπορούν να ενταχθούν σε τρεις μεγάλες χρονικές περιόδους :

1. Από τον 13^ο έως το τελευταίο τέταρτο του 15^{ου} μ.Χ. αιώνα. Πρόκειται για την περίοδο πριν την έναρξη των εργασιών για την κατασκευή της νέας οχύρωσης.
2. Από το τελευταίο τέταρτο του 15^{ου} αιώνα έως το 1645. Είναι η περίοδος κατά την οποία σχεδιάζεται, κατασκευάζεται και συμπληρώνεται η νέα οχύρωση.
3. Από το 1645 έως το 1669. Είναι τα χρόνια του Κρητικού Πολέμου και της πολιορκίας του Χάνδακα. Τότε, με το τέλος του Τριακονταετούς Πολέμου (1618-1648), πολλοί στρατιωτικοί μηχανικοί μένουν άνεργοι και σπεύδουν να τεθούν στη διάθεση της Γαληνότατης και των χριστιανικών δυνάμεων που μάχονται στον Χάνδακα. Αυτήν την περίοδο, έκτος από τις συνεχείς προσπάθειες για την επισκευή των τειχών όταν κατέρρεαν από τις εχθρικές βολές, τα τεχνικά έργα στην οχύρωση εστιάζονται στο να

δημιουργηθούν: α) γραμμές υποχώρησης μέσα στο φρούριο, β) υπόγειες στοές για τη διείσδυση των αμυνόμενων (περνώντας κάτω από το τείχος) έως τις εχθρικές γραμμές και γ) εξωτερικά οχυρωματικά έργα.

Η παρουσία των τεχνιτών στις κάθε είδους κατασκευές, τόσο του Χάνδακα όσο και των άλλων περιοχών και των πόλεων του νησιού, ήταν συνεχής και καθοριστική για την πορεία τους καθόλη τη διάρκεια, κυρίως, των δυο τελευταίων αιώνων της Ενετοκρατίας. Αλλά, πάρα το γεγονός ότι για πρώτη φορά στην ιστορία της Κρήτης, τα μεγάλα τεχνικά έργα αρχίζουν να συνδέονται με τα ονόματα των μελετητών και των κατασκευαστών τους, η σπουδαία συμβολή των αρχιτεκτόνων και των μηχανικών στη διαμόρφωση όχι μόνο των οχυρώσεων αλλά και του δομημένου περιβάλλοντος, στο σύνολό του, κατά την Ενετοκρατία, δεν έχει ακόμη μελετηθεί όσο θα έπρεπε.

2.2.2.2. Η κατασκευή των Τειχών.

Ο συστηματικός σχεδιασμός του νέου οχυρού περιβόλου του Χάνδακα, άρχισε με τον ερχομό στην Κρήτη του βερονέζου αρχιτέκτονα **Maestro Michelle Sanmicheli**, την άνοιξη του 1538. Σύμφωνα με τα οχυρωματικά πρότυπα της εποχής, τα στοιχεία που χαρακτήριζαν το σχέδιό του ήταν :

1. Μικροί πενταγωνικοί προμαχώνες και *riattaforme* (επίπεδοι προμαχώνες), που είχαν κάθετες τις πλευρές πάνω στα ευθύγραμμα τμήματα.
2. Ευθύγραμμα τμήματα με μεγάλο μήκος.
3. Γενικό ύψος και πλάτος της κατασκευής όχι ιδιαίτερα μεγάλο.
4. Τάφος με περιορισμένο πλάτος και βάθος.

Οι εργασίες κατασκευής άρχισαν τη δεκαετία του 1540 και συνεχίστηκαν και στην επόμενη δεκαετία του 1550, από διάφορους μηχανικούς που υπηρετούσαν τη Γαληνότητα. Κυριότερος συντελεστής στα έργα αυτά ήταν ο ανιψιός του μεγάλου Maestro, ο **Gian Girolamo Sanmicheli**. Εκτός από τους παραπάνω, σημαντικός συντελεστής στην κατασκευή των τειχών ήταν και ο **Giulio Savorgnano**, που αναμόρφωσε και έδωσε την οριστική μορφή στον περίβολο.

Η κύρια κατασκευή των Τειχών κράτησε ως και την τρίτη δεκαετία του 17^{ου} αιώνα, με πολλές μετατροπές και προσθήκες στον αρχικό σχεδιασμό. Η επισήμανση όμως ατελειών και ασθενέστερων τμημάτων των Τειχών, πολύ καθοριστικών για την άμυνα

του “Κάστρου”, οδήγησαν στην κατασκευή συμπληρωματικών έργων στον κύριο οχυρωματικό περίβολο αλλά και εξωτερικών οχυρωμάτων, πέραν της Τάφρου.

2.3. Ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο.

Ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο, ορίζει μεγάλο τμήμα του πάρκου από τη βόρεια πλευρά και έχει χαρακτηριστικό καρδιόσχημο σχήμα (**Εικόνα 2**).

Μαζί με τους Προμαχώνες Βιττούρι και Παντοκράτορα, αποτελεί έναν από τους ισχυρούς χερσαίους Προμαχώνες των Τειχών και σχηματίζει μαζί τους ένα νοητό ισοσκελές τρίγωνο. Η σχεδίαση είναι τέτοια, έτσι ώστε να δέχεται και να αποκρούει την κύρια επίθεση των εχθρικών επιθέσεων.

Ο Προμαχώνας, κατασκευάστηκε στη θέση του κυκλικού πύργου Μαρτινέγκο το 1567 και ονομάστηκε έτσι προς τιμήν του **condottiere Gabriele Tadini Martinengo**.

Εικόνα 2. Ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο.

Είχε συμμετρική διάταξη, με ίσες τις πλευρές των μετώπων του, δύο **orrecchioni** (ημικυκλικές προεξοχές) και δύο χαμηλές πλατείες (στο ανατολικό και δυτικό πλευρό). Οι τελευταίες, αποτελούσαν χώρους όπου τοποθετούνταν η κύρια δύναμη πυρός του φρουρίου: τα πυρά κάθε χαμηλής πλατείας διασταυρώνονταν με τα πυρά εκείνης που βρισκόταν στο γειτονικό Προμαχώνα,

ακριβώς απέναντι από την πρώτη.

Επιπλέον, στο “λαιμό” του Προμαχώνα (**gole**), έχει κατασκευαστεί ο επιπρομαχώνας Μαρτινέγκο, στο ισόπεδο του οποίου έχει ταφεί ο Νίκος Καζαντζάκης. Ο λόγος κατασκευής του, ήταν η καλύτερη επίβλεψη της περιοχής αλλά και η καλύτερη αμυντική λειτουργία του συγκεκριμένου τμήματος (η υψομετρική διαφορά μεταξύ του εξωτερικού φυσικού εδάφους και του ισόπεδου του Προμαχώνα είναι πολύ μικρή).

Σήμερα, στο ισόπεδο του Προμαχώνα, υπάρχει το γήπεδο του γυμναστικού συλλόγου “Εργοτέλης”.

2.4. Η Τάφος.

2.4.1. Ιστορική αναδρομή.

Η τάφος στις μεσαιωνικές οχυρώσεις αλλά και σε όλα τα μεγάλα φρούρια, περιέβαλε τον κύριο οχυρωματικό περίβολο και αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα ολόκληρης της οχύρωσης. Ο αμυντικός της ρόλος ήταν να κρατά τους εχθρούς μακριά από το φρούριο, εμποδίζοντας τους να πλησιάσουν στη βάση του τείχους.

Συνήθως, οι τάφοι των μεσαιωνικών οχυρώσεων ήταν γεμάτες νερό, το οποίο δημιουργούσε επιπρόσθετα εμπόδια για τους επιτιθέμενους. Όταν όμως ένα φρούριο είχε εξαιρετικά μεγάλες διαστάσεις, όπως συνέβαινε με το φρούριο του Χάνδακα, η τάφος κατασκευαζόταν πάντοτε ξηρή. Τα πλεονεκτήματα στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν αρκετά: αφ' ενός, με την εκσκαφή της εξασφαλιζόνταν ταυτόχρονα και το απαραίτητο χώμα για τη διαμόρφωση των επιχωματώσεων του κύριου περιβόλου, αφ' ετέρου, ο χώρος της, σε περιόδους ειρήνης, μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την καλλιέργεια κηπευτικών, για τη βοσκή ζώων, αλλά και για οικιστικούς λόγους.

Η τάφος για να προστατεύει αποτελεσματικά το φρούριο, έπρεπε να είναι πλατειά και βαθιά, αφού έτσι οι εχθροί θα δυσκολεύονταν να πλησιάσουν το τείχος με πολιορκητικά ανυψωτικά μηχανήματα, ενώ οι προσπάθειες τους να σκάψουν μίνες για να υπονομεύσουν τα θεμέλια του τείχους, θα επιβραδύνονταν ή θα αποτύχαιναν.

Στην περίπτωση του φρουρίου του Χάνδακα, η Τάφος άρχισε να σχηματίζεται συγχρόνως με το πολύγωνο της κύριας οχύρωσης, αφού έτσι εξασφαλιζόνταν τα αναγκαία χώματα που χρησιμοποιούνταν στις επιχωματώσεις της κύριας οχυρωματικής περιβόλου. Η μορφή της όμως, συγκεκριμενοποιήθηκε από τον **Giulio Savorgnano** μετά το 1562: αποτελούσε πλέον ένα πλατύ και βαθύ χαντάκι, που ξεκινούσε από τον Προμαχώνα Σαμπιονάρα και κατέληγε στην περιοχή δυτικά του Προμαχώνα Αγίου Ανδρέα.

Προς το τέλος του 16^{ου} μ.Χ. αιώνα, οι στρατιωτικοί μηχανικοί της εποχής αποφάσισαν ότι ήταν αναγκαία η εκβάθυνση της Τάφρου. Για να πραγματοποιηθεί όμως αυτό, έπρεπε να ενισχυθούν οι ήδη κατασκευασμένες λίθινες επενδύσεις του εξωτερικού περιβόλου των Τειχών. Γι' αυτό το σκοπό, προστέθηκε στη βάση του Τείχους μια ενισχυτική κατασκευή, η **falsabraga**, ένα είδος μεγάλης και πλατειάς κρηπίδας. Η τελευταία περιέβαλε την εξωτερική παρειά της βάσης των λίθινων επενδύσεων, έχοντας

στο εσωτερικό της μια θολοσκεπή στοά, την **contramina** ή **galleria**.

Η Τάφος του Χάνδακα ανήκε στην κατηγορία των “ξηρών” τάφρων, οι οποίες σχεδιάζονταν για να μη γεμίζουν νερό. Παράλληλα, στο μέσον του πλάτους της, διανοίχτηκε ένα χαντάκι, η **cunetta**, η οποία χρησίμευε για τη συλλογή και την απορροή των όμβριων υδάτων προς τη θάλασσα.

Σε περιόδους ειρήνης, η Τάφος χρησιμοποιήθηκε για την καλλιέργεια λαχανικών και σιτηρών, αλλά και για οικιστικούς λόγους, κάτι που συνεχίστηκε έως και τις δύο πρώτες δεκαετίες μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

2.4.2. Σύγχρονη εποχή – Ο χώρος προς διαμόρφωση.

Τη δεκαετία του 1970, η Τάφος άρχισε να διαμορφώνεται ως χώρος αναψυχής και πρασίνου. Ωστόσο, λόγω των αυξανόμενων κυκλοφοριακών αναγκών του Ηρακλείου, έχασε σε μεγάλο βαθμό την ενότητά της. Έτσι, οι νέοι δρόμοι που διέρχονται μέσω των ρηγμάτων που ανοίχτηκαν στα ευθύγραμμα τμήματα του Τείχους, κατασκευάστηκαν πάνω σε επιχωματώσεις που έκοψαν εγκάρσια την Τάφο σε έξι σημεία.

Στο τμήμα της Τάφρου που εξετάζουμε, τα έργα διαμόρφωσης πρέπει να πραγματοποιήθηκαν τη δεκαετία του 1970. Επιπλέον, στο ανατολικό **orrecchione** υπήρχε υποτυπώδης ζωολογικός κήπος. Επίσης, στην ίδια περιοχή διαμορφώθηκε και το φυτώριο της υπηρεσίας πρασίνου του Δήμου Ηρακλείου. Ο χώρος παρέμεινε από την περίοδο εκείνη και έπειτα ουσιαστικά αχρησιμοποίητος, με μικρές μόνο επεμβάσεις για τη βελτίωσή του. Τον Ιούνιο του 1995, πραγματοποιήθηκε μελέτη για την αποκατάσταση του ευρύτερου τμήματος της Τάφρου, η οποία υλοποιήθηκε κατά την περίοδο 1996 – 1997. Έτσι, διαμορφώθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό το τμήμα της Τάφρου που βρίσκεται στο Κομμένο Μπεντένι.

3. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

3.1. Η Κρήνη του Φιντίκ Πασά.

Ένα από τα αξιοθέατα που μπορεί ο επισκέπτης να παρατηρήσει στο χώρο είναι η Κρήνη του Φιντίκ Πασά. Βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του πάρκου, ακριβώς δίπλα στο φράχτη που ορίζει το φυτώριο της υπηρεσίας πρασίνου του Δήμου Ηρακλείου. Είναι πολύ καλά διατηρημένη και έχει τοποθετηθεί σε διαμορφωμένο χώρο (Εικόνα 3 και 4).

Η Κρήνη κατασκευάστηκε από τον **Ελγάτζ Μεχμέτ Φιντίκ Πασά** και αρχικά βρισκόταν στη σημερινή οδό Πεδιάδος. Αργότερα, μεταφέρθηκε στο Γεωπονικό κήπο, όπου και εντοιχίστηκε και βρίσκεται ως σήμερα.

Η Κρήνη έχει χαρακτηριστικό αψιδωτό σχήμα, εντός του οποίου σώζονται δύο μικρές κόγχες ορθογώνιου σχήματος. Παράλληλα, διατηρείται και εγχάρακτη πλάκα το επάνω τμήμα της Κρήνης (Εικόνα 5).

Εικόνα 3. Ευρύτερος χώρος της Κρήνης.

Εικόνα 4. Η Κρήνη.

Εικόνα 5. Η εγχάρακτη πλάκα.

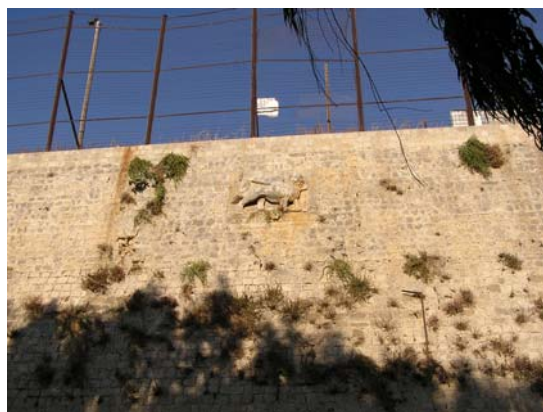
Η Κρήνη θα πρέπει να προστατευτεί και να καθαριστεί από την αυτοφυή βλάστηση. Επιπλέον, προτείνουμε να ενταχθεί στον ευρύτερο χώρο της εισόδου για να αποτελεί σημείο αναφοράς.

3.2. Άλλα αξιοθέατα του χώρου.

Άλλο χαρακτηριστικό αξιοθέατο του χώρου, είναι η ανάγλυφη μαρμάρινη πλάκα με το φτερωτό Λέοντα του Αγίου Μάρκου, του συμβόλου του βενετικού κράτους. Η πλάκα βρίσκεται εντοιχισμένη στο δυτικό μέτωπο του Προμαχώνα Μαρτινέγκο και στρέφει προς τα δεξιά (**Εικόνα 6**).

Η πλάκα εντοιχίστηκε στο τείχος το 1568, ημερομηνία που φαίνεται με λατινικούς χαρακτήρες εκατέρωθεν της παράστασης (**MCCCCCLXVIII**). Κάτω από τον ανάγλυφο λέοντα υπάρχει το οικόσημο του δόγη **Pietro Loredan**, το οποίο όμως δεν ξεχωρίζει. (**Εικόνα 7**).

Η πλάκα δεν είναι σε καμιά περίπτωση συντηρημένη και δεν ξεχωρίζει εύκολα από το επίπεδο της Τάφρου. Θα πρέπει να συντηρηθεί και να αναδειχθεί με κατάλληλο φωτισμό.

Εικόνα 6. Γενικότερη άποψη πλάκας.

Εικόνα 7. Λεπτομέρεια.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ (SITE ANALYSIS).

4.1. Θέση του χώρου.

Ο χώρος που εξετάζουμε βρίσκεται μέσα στην Τάφρο των Ενετικών Τειχών και αποτελεί ουσιαστικά την κορυφή του τριγώνου που σχηματίζουν τα τείχη και γίνεται αντιληπτό παρατηρώντας την πόλη από ψηλά (Εικόνα 8).

Εικόνα 8. Αεροφωτογραφία του Ηρακλείου. Στο πλαίσιο, φαίνεται ο χώρος που εξετάζουμε

Ο χώρος περιβάλλει τον Προμαχώνα Μαρτινέγκο και ορίζεται από το φυτώριο της υπηρεσίας πρασίνου του Δήμου Ηρακλείου (ανατολικά), την οδό Γεωργίου Γεωργιάδη (νότια) και την πύλη Βηθλεέμ (δυτικά). Βόρεια, ορίζεται από τα Τείχη και τον Προμαχώνα Μαρτινέγκο, πάνω στον οποίο έχει κατασκευαστεί το γήπεδο του γυμναστικού συλλόγου “Εργοτέλης”. Η έκταση ήταν παλιότερα γνωστή ως Αγροκήπιο και αποτελεί σήμερα, χώρο αναψυχής (Εικόνα 9).

Εικόνα 9. Η ευρύτερη περιοχή του πάρκου.

4.2. Σύντομη περιγραφή - Πρόσβαση.

Το πάρκο έχει πρόσβαση από τρεις εισόδους. Η πρώτη βρίσκεται δυτικά δίπλα στην πύλη Βηθλεέμ και εξυπηρετεί εκτός από τους χρήστες και οχήματα (**Εικόνα 10**). Η δεύτερη είσοδος βρίσκεται επί της Γ. Γεωργιάδη (**Εικόνα 11**) και συνδέει το επίπεδο του πάρκου με το επίπεδο του δρόμου μέσω σκάλας. Η τρίτη είσοδος εξυπηρετεί κυρίως οχήματα και οριοθετεί το φυτώριο της υπηρεσίας πρασίνου του Δήμου (**Εικόνα 12**).

Εικόνα 10. Η είσοδος του πάρκου από το Κομμένο Μπεντένι (πύλη Βηθλεέμ).

Εικόνα 11. Η είσοδος από την οδό Γ. Γεωργιάδη.

Εικόνα 12. Η είσοδος από το φυτώριο του Δήμου.

Το πάρκο διασχίζεται σε όλο το μήκος του από δρόμο πλάτους περίπου 2.5 μέτρων, ο οποίος συνδέει την πρώτη και την τρίτη είσοδο μεταξύ τους. Παράλληλα, στην ανατολική και δυτική άκρη του πάρκου υπάρχουν δύο παιδικές χαρές, οι οποίες χρησιμοποιούνται κυρίως τις απογευματινές ώρες (**Εικόνες 13 και 14**). Η ενδιάμεση έκταση, αποτελεί τον κύριο χώρο αναψυχής και περιλαμβάνει εκτός από καθιστικά και τραπέζοκαθίσματα (**Εικόνα 15**).

Εικόνα 13. Ανατολική παιδική χαρά.

Εικόνα 14. Δυτική παιδική χαρά

Εικόνα 15. Ο χώρος με τα τραπέζοκαθίσματα.

Ο χώρος γειτνιάζει με ιδιόκτητες κατοικίες και καταστήματα και χρησιμοποιείται κυρίως ως χώρος προσπέλασης. Ουσιαστικά, μόνο οι δύο παιδικές χαρές έχουν αξιόλογη κίνηση κατά τη διάρκεια της μέρας, ενώ το υπόλοιπο τμήμα του πάρκου παραμένει σχεδόν αναξιοποίητο.

Στο χώρο δεν υπάρχει διαμορφωμένος χώρος στάθμευσης, αν και δυτικά,

εκατέρωθεν του Προμαχώνα Μαρτινέγκο, υπάρχει μια μικρή έκταση που εξυπηρετεί τον παραπάνω σκοπό.

4.3. Χρήστες και χρήσεις.

Από προσωπικές παρατηρήσεις σε διάφορες ώρες της ημέρας, έχουμε διαπιστώσει ότι ο χώρος δε χρησιμοποιείται συχνά από τους δημότες με εξαίρεση, όπως προαναφέρθηκε, τους χώρους στους οποίους έχουν κατασκευαστεί οι δύο παιδικές χαρές. Ειδικότερα, η έκταση που βρίσκεται εκατέρωθεν του Προμαχώνα Μαρτινέγκο λειτουργεί ουσιαστικά ως χώρος προσπέλασης και μετάβασης από τη μια παιδική χαρά στην άλλη, καθώς και ως χώρος περιπάτου ή άθλησης. Επιπλέον, τα τραπεζοκαθίσματα που υπάρχουν εκεί έχουν μάλλον ρόλο διακοσμητικό και χρησιμοποιούνται ελάχιστα από τους περαστικούς (είναι χαρακτηριστικό ότι τις περισσότερες φορές που βρεθήκαμε στο συγκεκριμένο σημείο, δε χρησιμοποιούνταν).

Τέλος, ο χώρος αποτελεί συνέχεια της ζώνης πρασίνου και αναψυχής που έχει διαμορφωθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες του δήμου Ηρακλείου στην έκταση της Τάφρου των Ενετικών τειχών. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση στο χώρο μπορεί να γίνει από την περιοχή Όαση (εκατέρωθεν του Προμαχώνα Ιησού, διαμέσου του κηποθέατρου Νίκος Καζαντζάκης και του φυτωρίου της υπηρεσίας πρασίνου του Δήμου). Παράλληλα, ο επισκέπτης μπορεί να συνεχίσει την πορεία του και στο χώρο εκατέρωθεν του Προμαχώνα Βηθλεέμ, για να καταλήξει στο στάδιο Ελευθέριας, που βρίσκεται στη Χανιόπορτα.

4.4. Πλεονεκτήματα.

Από επιτόπιες παρατηρήσεις μας, δε μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν εντυπωσιακά θετικά σημεία στο χώρο που εξετάζουμε. Πάντως, πρέπει να αναφερθεί ότι ο χώρος έχει σωστά αξιοποιηθεί ως πάρκο, αποτελώντας ένα μοναδικό πνεύμονα πρασίνου τόσο για την περιοχή όσο και για ολόκληρη την πόλη. Σημαντικά στοιχεία του πάρκου είναι οι παιδότοποι και οι διάφοροι χώροι ανάπαυσης, οι οποίοι εξυπηρετούν σε σημαντικό βαθμό τόσο τους περίοικους όσο και τους δημότες της πόλης γενικότερα.

4.5. Μειονεκτήματα.

Παρά το γεγονός ότι ο χώρος έχει σωστά αξιοποιηθεί ως πάρκο, εντούτοις επισημαίνονται πολλά αρνητικά στοιχεία. Τα συγκεκριμένα στοιχεία συγκεντρώθηκαν μετά από εκτεταμένες επιτόπιες παρατηρήσεις και οπωσδήποτε οφείλονται στην πλημμυρή περιποίηση του χώρου.

Ένα από τα κυριότερα μειονεκτήματα, αποτελεί ο περιορισμένος και χαμηλής έντασης φωτισμός, ο οποίος οπωσδήποτε δε διευκολύνει τους χρήστες κατά τις βραδινές

Εικόνα 16. Οι λάμπες φωτισμού. Διακρίνεται η μεγάλη απόσταση που υπάρχει μεταξύ τους.

ώρες. Πιο συγκεκριμένα, οι λάμπες φωτισμού είναι τοποθετημένες κατά μήκος του κεντρικού δρόμου ανά δεκαπέντε περίπου μέτρα μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να μη δημιουργείται συνεχής και εκτεταμένη ζώνη φωτισμού (Εικόνα 16). Παράλληλα, τα Τείχη δεν είναι σε κανένα σημείο τους φωταγωγημένα, οπότε δεν αναδεικνύονται κατά τη νύχτα. Κατά συνέπεια, ο περαστικός νιώθει κατά τις νυχτερινές ώρες ευάλωτος και σίγουρα, θεωρεί το χώρο απροσπέλαστο

και επικίνδυνο.

Ένα δεύτερο μειονέκτημα που επισημάνθηκε, είναι η κατάσταση της υπάρχουσας φύτευσης. Όπως αναλύεται σε επόμενη παράγραφο, η φύτευση στα περισσότερα σημεία δεν είναι καθόλου περιποιημένη, με άμεση συνέπεια να έχει “καταπνίξει” το πάρκο. Παράλληλα, σε αρκετά σημεία, έχουν αναπτυχθεί αυτοφυή είδη, τα οποία οπωσδήποτε αλλοιώνουν σημαντικά τη συνολική εικόνα του χώρου. Πρέπει επίσης να αναφερθεί, ότι λόγω της υφιστάμενης κατάστασης της φύτευσης, ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο παραμένει κρυμμένος και δεν αναδεικνύεται καθόλου. Τέλος, στους χώρους της παιδικής χαράς, τα φυτικά είδη που έχουν χρησιμοποιηθεί, είναι τοποθετημένα τυχαία, χωρίς ιδιαίτερο σχεδιασμό (Εικόνες 17-20).

Εικόνα 17. Απεικόνιση μέρους της υπάρχουσας φύτευσης από την οδό Γ. Γεωργιάδη.

Εικόνα 18. Απεικόνιση μέρους της υπάρχουσας φύτευσης. Ο Προμαχώνας δε φαίνεται καθόλου.

Εικόνα 19. Απεικόνιση της αυτοφυούς βλάστησης, εκατέρωθεν του Προμαχώνα.

Εικόνα 20. Τμήμα της δυτικής παιδικής χαράς. Είναι χαρακτηριστική η τυχαία φύτευση των ειδών.

Ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο που υπάρχει στο χώρο είναι και το γεγονός ότι τα μέτωπα του Προμαχώνα Μαρτινέγκο είναι σε αρκετά σημεία κατεστραμμένα (κυρίως το δυτικό μέτωπο), ενώ παράλληλα το αρχικό τους ύψος έχει έντονα μειωθεί λόγω διάφορων επιχωματώσεων και ρήσεων άχρηστων υλικών. Ακόμα, τα κάγκελα που περιφράζουν το γήπεδο του γυμναστικού συλλόγου “Εργοτέλης”, επιβαρύνουν την αισθητική εικόνα του πάρκου (Εικόνες 21-22).

Εικόνα 21. Το δυτικό μέτωπο του Προμαχώνα.

Εικόνα 22. Η περίφραξη του γηπέδου.

Εκτός από τα προαναφερόμενα, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι το πάρκο στο σύνολό του δεν εμφανίζει ενιαία εικόνα. Πιο συγκεκριμένα, το μόνο διαμορφωμένο τμήμα βρίσκεται δυτικά, δίπλα από το Κομμένο Μπεντένι (**Εικόνα 23**). Η πορεία συνεχίζεται σε μια μεγάλη έκταση πυκνά φυτεμένη με ευκαλύπτους, όπου τα μόνα τεχνητά στοιχεία που υπάρχουν είναι μερικές σειρές τραπεζοκαθισμάτων, ένα αναψυκτήριο (που δε λειτουργεί), ο δρόμος, μερικά καθιστικά και οι λάμπες φωτισμού (**Εικόνες 24-26**). Ανάλογα στοιχεία υπάρχουν σε ολόκληρο το μήκος του τμήματος εκατέρωθεν του Προμαχώνα Μαρτινέγκο. Τέλος, στο ανατολικό τμήμα, όπου υπάρχει ο δεύτερος παιδότοπος η σχεδίαση αλλάζει και πάλι (**Εικόνα 27**). Συνολικά λοιπόν, ο ευρύτερος χώρος υποβαθμίζεται τόσο λειτουργικά όσο και αισθητικά, ενώ λείπουν σημαντικά στοιχεία που συμβάλλουν στην καλύτερη αξιοποίηση του (π.χ. δίκτυο δρόμων, σημεία αναφοράς κ.τ.λ.).

Εικόνα 23. Το υπάρχον διαμορφωμένο τμήμα του πάρκου.

Εικόνα 24. Η έκταση με τους Ευκαλύπτους και το αναψυκτήριο (δυτικό μέτωπο του Προμαχώνα).

Εικόνα 25. Ο δρόμος εκατέρωθεν του ανατολικού μετώπου του Προμαχώνα.

Εικόνα 26. Καθιστικό στο δρόμο, εκατέρωθεν του ανατολικού μετώπου του Προμαχώνα.

Εικόνα 27. Η ευρύτερη περιοχή της ανατολικής παιδικής χαράς.

Στα αρνητικά στοιχεία του χώρου, προστίθεται και η ελλιπής δυνατότητα πρόσβασης. Πιο συγκεκριμένα, η υπάρχουσα πρόσβαση γίνεται ουσιαστικά από δύο εισόδους, αφού η τρίτη (από το φυτώριο της υπηρεσίας πρασίνου του Δήμου) παραμένει σχεδόν πάντοτε κλειστή. Κατά συνέπεια, ο χρήστης είναι υποχρεωμένος να διανύσει ολόκληρο το πάρκο, προκειμένου να βρει έξοδο, ενώ αν κάποιος βρίσκεται επί της Γ. Γεωργιάδη και επιθυμεί να μπει στο χώρο, θα πρέπει να κατευθυνθεί είτε προς το Κομμένο Μπεντένι είτε προς την Όαση. Εκτός από τα παραπάνω, πρέπει να σημειωθεί ότι στην είσοδο που βρίσκεται επί της Γ. Γεωργιάδη, δεν υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης σε άτομα με κινητικά προβλήματα (άλλωστε, και σε ολόκληρη την έκταση του πάρκου, η κατάσταση των δρόμων δεν μπορεί να εξυπηρετήσει Άτομα με Ειδικές Ανάγκες) (Εικόνες 28-29).

Εικόνα 28. Η είσοδος από τη Γ. Γεωργιάδη. Είναι φανερή η έλλειψη δυνατότητας πρόσβασης για Α.Μ.Ε.Α.

Εικόνα 29. Λεπτομέρεια της εισόδου. Είναι χαρακτηριστική η κλίση της σκάλας.

Εικόνα 30. Λεπτομέρεια της εισόδου. Το επίπεδο που μεσολαβεί μεταξύ της πρώτης κλίμακας και του επιπέδου της Τάφρου.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι από το ύψος της Γεωργιάδη είναι αδύνατο να έχει κάποιος καλή οπτική επαφή με το χώρο του πάρκου και με τα Ενετικά Τείχη. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πυκνή φύτευση και στο ύψος των φυτών που σε πολλά σημεία ξεπερνούν το επίπεδο του δρόμου. Επίσης, η δεντροφύτευση και τα παρτέρια που έχουν διαμορφωθεί σε όλο σχεδόν το μήκος του πεζοδρομίου, εμποδίζουν τον περαστικό να πλησιάσει στο στηθαίο που υπάρχει και να παρατηρήσει καλύτερα το πάρκο (Εικόνες 31-33).

Εικόνα 31. Η δεντροφύτευση με Ficus nitida. Από το συγκεκριμένο σημείο είναι σχεδόν αδύνατο να πλησιάσει κανείς στο στηθαίο του αντερείσματος της Τάφρου.

Εικόνα 32. Λεπτομέρεια του εκτενούς παρτεριού που υπάρχει στο πεζοδρόμιο της Γ. Γεωργιάδη. Η πρόσβαση προς το στηθαίο, εμποδίζεται.

Εικόνα 33. Λεπτομέρεια του ίδιου παρτεριού. Από αυτό το σημείο τα Τείχη δε φαίνονται καθόλου.

4.6. Κλιματολογικές συνθήκες.

4.6.1. Το κλίμα της Κρήτης.

Το κλίμα της Κρήτης είναι εύκρατο μεσογειακό (υποτροπικό) και χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες και θερμά καλοκαίρια στις παραλιακές περιοχές, αλλά έχει χαρακτηριστικά ηπειρωτικού κλίματος στην ενδοχώρα. Η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι γύρω στους 19 °C. Η περίοδος βροχοπτώσεων καλύπτει την περίοδο Νοεμβρίου – Μαΐου και χαρακτηρίζεται από ραγδαίες βροχές σύντομης σχετικά διάρκειας. Παράλληλα, οι βροχοπτώσεις μειώνονται σταδιακά από τις δυτικές προς τις ανατολικές περιοχές. Οι κύριοι άνεμοι είναι βόρειοι και βορειοδυτικοί και πνέουν όλο σχεδόν το χρόνο (το καλοκαίρι πνέουν τα “Μελτέμια”, βόρειοι – βορειοανατολικοί άνεμοι που εξασφαλίζουν ευχάριστες θερμοκρασίες για το νησί). Συχνά, η Κρήτη επηρεάζεται από νότιους και νοτιοδυτικούς ανέμους (ειδικά κατά το καλοκαίρι), που προκαλούν μεγάλα προβλήματα στις καλλιέργειες.

4.6.2. Το κλίμα του Ηρακλείου.

Η πόλη του Ηρακλείου, χαρακτηρίζεται από εύκρατο μεσογειακό κλίμα. Η σχετική υγρασία κατά το χειμώνα είναι αρκετά υψηλή, ενώ το καλοκαίρι μέση. Η ποσότητα βροχής κυμαίνεται κατά μέσο όρο στα 288,5 mm ύψος που αντιστοιχούν σε 86 μέρες βροχής το χρόνο. Η ηλιοφάνεια είναι μεγάλη κατά τους θερινούς μήνες (κατά μέσο όρο 11 ώρες και 5 λεπτά) ενώ κατά τη διάρκεια του χειμώνα είναι αισθητά μικρότερη (κατά μέσο όρο 3 ώρες και 7 λεπτά). Τέλος, η ελάχιστη μέση θερμοκρασία δεν πέφτει κάτω από τους 10 °C, ενώ η μέγιστη κυμαίνεται γύρω στους 30 °C.

4.6.3. Το μικροκλίμα του πάρκου.

Λόγω της περιοχής που βρίσκεται το πάρκο, αλλά και λόγω της πυκνής φύτευσης που υπάρχει, το μικροκλίμα διαφέρει από το κλίμα της ευρύτερης περιοχής. Πιο συγκεκριμένα, η θερμοκρασία και η σχετική υγρασία είναι σε χαμηλότερα επίπεδα, αφού η κύρια έκταση του χώρου που εξετάζουμε είναι σε χαμηλότερο επίπεδο από τα γειτονικά κτήρια και η πυκνή φύτευση αποτρέπει τη διείσδυση των ηλιακών ακτινών και την εύκολη κυκλοφορία του αέρα. Επίσης, λόγω των Τειχών και της Τάφρου, τα οποία

λειτουργούν σαν ανεμοθραύστες, η έκταση δεν πλήττεται από πολύ ισχυρούς ανέμους.

(Τα κλιματολογικά στοιχεία που αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους, έχουν συγκεντρωθεί από το Internet, στη διεύθυνση http://ww2.olympic-airways.gr/passengers_info/oapaxweagr.htm).

4.7. Υπάρχουσα φύτευση

4.7.1. Περιγραφή της υπάρχουσας φύτευσης.

Η φύτευση του πάρκου δε χαρακτηρίζεται από κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο και τα περισσότερα φυτικά είδη που έχουν χρησιμοποιηθεί αντέχουν στις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής. Υπάρχουν εκτεταμένοι φυτικοί φράκτες από *Pittosporum tobira*, οι οποίοι ορίζουν τους χώρους των παιδικών χαρών, ωστόσο τα φυτικά είδη που έχουν φυτευτεί έχουν τοποθετηθεί σε μεμονωμένες θέσεις, χωρίς κάποιο σχέδιο. Επίσης, σε πολλά σημεία έχει αναπτυχθεί αυτοφυής βλάστηση, η οποία αλλοιώνει σημαντικά τη γενική εικόνα του πάρκου.

Ειδικότερα, μόνο το τμήμα του πάρκου που βρίσκεται κοντά στην πύλη Βηθλεέμ, έχει ξεκάθαρο σχέδιο και δέχεται κάποια περιποίηση. Παρόλα αυτά, τα φυτικά είδη που καλύπτουν την έκταση είναι τοποθετημένα σε τυχαίες θέσεις και δημιουργούν την εντύπωση ότι έχουν τοποθετηθεί εκεί μόνο και μόνο για να καλύψουν τα κενά. Επιπλέον, στο συγκεκριμένο τμήμα, υπάρχουν εκτεταμένες εκτάσεις μόνο με χλοοτάπητα, ο οποίος όμως σε αρκετά σημεία έχει αλλοιωθεί.

Το υπόλοιπο τμήμα του πάρκου μέχρι και τη δεύτερη παιδική χαρά, είναι ουσιαστικά απεριποίητο και καλύπτεται από πυκνά φυτεμένους ευκαλύπτους και άλλα καλλωπιστικά δέντρα.

Η δεύτερη παιδική χαρά επιδέχεται κάποια περιποίηση και έχει αρκετά ξεκάθαρο σχέδιο.

Μια επίσκεψη στο χώρο είναι αρκετή για να διακρίνει κανείς την εγκατάλειψη και την αδιαφορία των αρμόδιων αρχών. Πιο συγκεκριμένα, εάν κάποιος εισέλθει στο πάρκο από τη δυτική είσοδο (Κομμένο Μπεντένι) συναντά έναν ικανοποιητικά διαμορφωμένο και φυτεμένο χώρο. Ακολουθώντας όμως το δρόμο, εισέρχεται απότομα κάτω από μια πυκνά φυτεμένη με ευκαλύπτους έκταση, που δημιουργούν έντονο συναίσθημα κλειστοφοβίας. Ακριβώς μετά από αυτό το τμήμα και μέχρι τη δεύτερη παιδική χαρά, ο

επισκέπτης συναντά μια πιο αραιά φυτεμένη έκταση, η οποία όμως είναι ελάχιστα περιποιημένη.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονισθεί ότι τα καλλωπιστικά δέντρα που έχουν χρησιμοποιηθεί στην έκταση που καλύπτει η Τάφος εκατέρωθεν του Προμαχώνα Μαρτινέγκο, είναι ελάχιστα περιποιημένα με αποτέλεσμα να δημιουργείται έντονα αρνητική εικόνα. Επιπλέον, με την υπάρχουσα κατάσταση της φύτευσης είναι αδύνατο να φανεί και να ξεχωρίσει η επιβλητικότητα και μεγαλοπρέπεια του Τείχους. Ακόμα, η αυτοφυής βλάστηση, έχει καλύψει αρκετά σημεία των πρανών με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται σε μεγαλύτερο βαθμό η γενική εντύπωση του επισκέπτη. Οι παραπάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνονται από το γεγονός ότι από το ύψος της Γ. Γεωργιάδη το μεγαλύτερο τμήμα της Τάφρου και των Τειχών δε φαίνονται σχεδόν καθόλου.

4.7.2. Φυτικά είδη που υπάρχουν στο πάρκο.

Στους ακόλουθους πίνακες, αναφέρονται τα φυτικά είδη τα οποία καταγράφησαν κατά τις επισκέψεις που πραγματοποιήθηκαν στο χώρο. Οι πίνακες περιλαμβάνουν χωριστά τη δεντρώδη, τη θαμνώδη και την ποώδη βλάστηση που υπάρχει στο πάρκο, ενώ περιλαμβάνονται οι επιστημονικές και κοινές ονομασίες κάθε φυτικού είδους.

Πίνακας 1. Δεντροδής βλάστηση του πάρκου

ΔΕΝΤΡΩΔΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗ	
Επιστημονική Ονομασία	Κοινή Ονομασία
<i>Albizzia julibrissin</i>	Ακακία Κωνσταντινούπολης
<i>Casuarina acuelata</i>	Καζουαρίνα
<i>Ceratonia siliqua</i>	Χαρουπιά
<i>Cercis siliquastrum</i>	Κουτσουπιά
<i>Eucalyptus rostrata</i>	Ευκάλυπτος
<i>Ficus nitida</i>	Φίκος ο μικρόφυλλος ή Ροδίτικος
<i>Livinstonia spp.</i>	Λιβινστόνια
<i>Morus alba</i>	Μουριά
<i>Olea europea</i>	Ελιά
<i>Phoenix canariensis</i>	Φοίνικας κανάριος
<i>Phoenix dactylifera</i>	Χουρμαδιά
<i>Populus alba</i>	Λεύκα
<i>Populus nigra</i>	Λεύκα μαύρη
<i>Prunus ceracifera</i>	Καλλωπιστική δαμασκηλιά
<i>Robinia pseudacacia</i>	Ψευδακακία

Πίνακας 2. Θαμνώδης βλάστηση του πάρκου.

ΘΑΜΝΩΔΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗ	
Επιστημονική Ονομασία	Κοινή Ονομασία
<i>Acacia cyanophylla</i>	Ακακία κυανόφυλλη
<i>Bambusa aurea</i>	Μπαμπού
<i>Buddleia davidii</i>	Βουτλεία
<i>Canna hybrida</i>	Κάννα
<i>Cineraria maritima</i> (<i>Senecio maritima</i>)	Σινεράρια
<i>Grevillea robusta</i>	Γκρεβιλλέα
<i>Cupressus spp.</i>	Πεύκο
<i>Cyperus rotundus</i>	Κύπερη
<i>Euonymus japonicus</i>	Ευώνυμο
<i>Hibiscus syriacus</i>	Υβίσκος
<i>Justicia adhatoda</i>	Γιουστίτσια
<i>Ligustrum spp.</i>	Λιγούστρο
<i>Malvaviscus arboreus</i>	Μαλβαβίσκος
<i>Myoporum laetum</i>	Μυόπωρο
<i>Myrtus communis</i>	Μυρτιά
<i>Pelargonium zonale</i>	Γεράνι
<i>Pittosporum tobira</i>	Αγγελική
<i>Rosa spp.</i>	Τριανταφυλλιά
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Δεντρολίβανο
<i>Tamarix parviflora</i>	Αλμυρίκι
<i>Thuja orientalis</i>	Τούγια

Πίνακας 3. Ποώδης βλάστηση του πάρκου.

ΠΟΩΔΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗ	
Επιστημονική Ονομασία	Κοινή Ονομασία
<i>Caprobrotus chilensis</i>	Μπούζι
<i>Dimorphotheca sinuata</i>	Διμορφοθήκη

Τα περισσότερα από τα παραπάνω είδη, έχουν χρησιμοποιηθεί σε υπερβολικό βαθμό, με αποτέλεσμα το πάρκο να μην εμφανίζει ομοιόμορφη εικόνα, που να προσελκύει το ενδιαφέρον του επισκέπτη. Παράλληλα, αρκετά είδη έχουν παραμείνει απεριποίητα με αποτέλεσμα να έχουν καλύψει με τον όγκο τους αρκετά σημεία του χώρου και ιδιαίτερα τα Τείχη. Επιπλέον, τα δέντρα που έχουν χρησιμοποιηθεί έχουν ταχύτατη ανάπτυξη και είναι αειθαλή, με αποτέλεσμα να έχουν φτάσει σε ιδιαίτερα μεγάλο ύψος και να δημιουργούν εκτεταμένη ζώνη σκιάς καθόλη τη διάρκεια του έτους. Κατά συνέπεια, δημιουργούν έντονο αίσθημα κλειστοφοβίας και αποκρύπτουν σημαντικό μέρος των Τειχών.

Στο σχέδιο που ακολουθεί (**Σχέδιο 1 - Site Analysis**), απεικονίζονται εν συντομία τα παραπάνω στοιχεία, ενώ επισημαίνονται με περισσότερη ακρίβεια κάποιες ιδιαιτερότητες του χώρου. Ειδικότερα, έχουν αποτυπωθεί ο περιβάλλοντας χώρος, τα επιμέρους τμήματα του πάρκου, τα αξιοθέατα που υπάρχουν και μέρος της υπάρχουσας φύτευσης. Η αποτύπωση, πραγματοποιήθηκε σε ελεύθερη κλίμακα, λόγω της μεγάλης έκτασης που καταλαμβάνει ο χώρος.

5. ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

5.1. Σύνοψη.

Για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας, κινηθήκαμε μετά από προσεκτική εξέταση της κατάστασης του χώρου και των ιδιοτεροτήτων του. Ειδικότερα, κύριο μέλημα μας ήταν η επιλογή και εφαρμογή τεχνητών στοιχείων, τα οποία δε θα επιβάρυναν αισθητικά και λειτουργικά το χώρο και το χαρακτήρα του και θα αντικατόπτριζαν την ιστορική σημασία των Τειχών αλλά και την κατάσταση της πόλης γενικότερα. Από την άλλη, κρίναμε σκόπιμο να χρησιμοποιήσουμε μικρό αριθμό φυτικών ειδών, τα οποία δεν αναπτύσσονται σε μεγάλο ύψος και όγκο αλλά μπορούν να προσφέρουν κατάλληλη προστασία στους χρήστες· έτσι, θα αναδεικνύονται καλύτερα τα Τείχη και οι χρήστες θα νιώθουν περισσότερη ασφάλεια. Τέλος, θεωρήσαμε ότι θα πρέπει να συμπεριληφθούν σύγχρονα στοιχεία, τα οποία θα προσελκύουν στο πάρκο χρήστες νεαρότερων ηλικιών.

5.2. Προτάσεις.

Οι προτάσεις στις οποίες καταλήξαμε κατά τη μελέτη, παρατίθενται στη συνέχεια επιγραμματικά:

- i) Ο υπάρχων δρόμος μετακινείται προς το αντέρεισμα της Τάφρου και αυξάνεται σε πλάτος.
- ii) Τα διάφορα πρανή που υπάρχουν στο χώρο της Τάφρου ισοπεδώνονται, αφού αποτελούν στην ουσία επιχωματώσεις.
- iii) Το υπάρχον αναψυκτήριο μετακινείται ακριβώς απέναντι από την κορυφή του Προμαχώνα Μαρτινέγκο.
- iv) Οι υπάρχουσες είσοδοι διαμορφώνονται καλύτερα και αυξάνεται ο αριθμός τους σε οκτώ.
- v) Η πρόσβαση από το φυτώριο μένει ανοικτή με προϋποθέσεις και ο φράκτης που ορίζει το φυτώριο διαμορφώνεται καλύτερα.
- vi) Ο χώρος της ανατολικής παιδικής χαράς μετατρέπεται σε εκθεσιακό χώρο, ενώ στο χώρο εκατέρωθεν του ανατολικού ογρεcchione και της χαμηλής πλατείας του Προμαχώνα

διαμορφώνονται μικρό καθιστικό και σκακιέρα με κερκίδες.

vii) Δίπλα στον εκθεσιακό χώρο, διαμορφώνεται φυτικός λαβύρινθος και η πορεία συνεχίζεται με καθιστικά.

viii) Εκατέρωθεν της κορυφής του Προμαχώνα διαμορφώνεται μια έκταση με υγρό στοιχείο.

ix) Κάτω από το δυτικό οπερχήσιον κατασκευάζεται μικρός χώρος στάθμευσης.

x) Οι δυτικές παιδικές χαρές ενοποιούνται, προστίθεται ένας μικρός χώρος για σκέιτ μπόρντινγκ και εκατέρωθεν του γωνιακού αντερείσματος της Τάφρου (δυτικά, δίπλα στην είσοδο) διαμορφώνεται ένας βραχόκηπος.

Προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η πορεία διαμόρφωσης, παραθέτουμε ακολούθως τα στάδια που ακολουθήσαμε:

A) Λειτουργικό διάγραμμα - Οργανόγραμμα.

B) Πρόταση – Τελικό σχέδιο - Φύτευση.

Γ) Φωτισμός.

5.3. Λειτουργικό διάγραμμα - Οργανόγραμμα (Σχέδιο 2).

Στο στάδιο αυτό, η αποτύπωση είναι καθαρά σχεδιαγραμματική και αποδίδεται με απλούς συμβολισμούς. Παράλληλα, δεν αποτυπώνεται το πραγματικό μέγεθος ή οι διαστάσεις των προτεινόμενων στοιχείων, αλλά αποδίδεται μια συνολική εικόνα για τη λειτουργικότητα τους, τις πρωτεύουσες και δευτερεύουσες πορείες και τη σύνδεση των στοιχείων μεταξύ τους.

Όπως φαίνεται στο σχέδιο (**Σχέδιο 2 - Concept**), προτείνεται η κατασκευή μιας συνεχούς τεθλασμένης πορείας, η οποία πιστεύουμε ότι αντικατοπτρίζει τη σημερινή εικόνα των τειχών συνολικά και τα συναισθήματα που δημιουργούν αυτά. Παράλληλα, προτείνεται η δημιουργία χώρων καθιστικού, σκακιέρας και κερκίδων, φυτικού λαβυρίνθου, υγρού στοιχείου, αναψυκτηρίου και τραπεζοκαθισμάτων, χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων, χώρου παιδικής χαράς, χώρου για σκέιτ μπόρντινγκ και βραχόκηπου. Επιπλέον, αποτυπώνονται νέοι χώροι εισόδου, ώστε το πάρκο να είναι ευκολότερα προσβάσιμο από την οδό Γ. Γεωργιάδη.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι η κεντρική ιδέα της τεθλασμένης πορείας, η οποία αποτυπώνεται με κόκκινο χρώμα, προέκυψε μετά από μελέτη του

σχήματος των Ενετικών Τειχών, δηλαδή ακολουθεί την πορεία τους και δημιουργεί στον παρατηρητή το ίδιο συναίσθημα που δημιουργούν τα Τείχη (σα να διαστέλλεται ολόκληρη η πόλη). Παράλληλα, στους χώρους που δημιουργούνται μέσα στα παραγόμενα νοητά τρίγωνα της πορείας αυτής, έχουμε διαμορφώσει τα διάφορα στοιχεία που απαρτίζουν την πρότασή μας. Τέλος, στις κορυφές κάθε νοητού τριγώνου και επί του αντερείσματος της Τάφρου, έχουμε διαμορφώσει τις νέες εισόδους.

Όσον αφορά στη σκακιέρα, πιστεύουμε ότι αντικατοπτρίζει τον αμυντικό ρόλο των Τειχών και τη στρατηγική σημασία τους, αφού μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πραγματικό παιχνίδι. Ο λαβύρινθος, με το σχήμα που του έχουμε δώσει, αποτυπώνει την υπάρχουσα κατάσταση της εντός των Τειχών πόλης. Το στοιχείο του νερού στην κορυφή του Προμαχώνα Μαρτινέγκο, έχει σκοπό να αντανakλά το συγκεκριμένο τμήμα των Τειχών, ώστε να αναδεικνύεται καλύτερα, αλλά και να αποτελεί σημείο αναφοράς. Το αναψυκτήριο, αποτελεί κίνητρο για την περαιτέρω και πιο ουσιαστική χρήση του πάρκου. Ο χώρος στάθμευσης, αν και δεν ταιριάζει με το χαρακτήρα του χώρου, έχει ως σκοπό να τον κάνει πιο λειτουργικό. Τέλος, ο χώρος που θα χρησιμοποιείται για σκέιτ μπόρντινγκ, αποσκοπεί στην προσέλκυση χρηστών νεαρότερης ηλικίας, αλλά και να δώσει μια πιο σύγχρονη πινελιά στη γενικότερη εικόνα του πάρκου.

Στο σχέδιο που ακολουθεί (**Σχέδιο 2 - Concept**), απεικονίζονται εν συντομία οι προαναφερόμενες προτάσεις. Η αποτύπωση πραγματοποιήθηκε και σε αυτό το σχέδιο χωρίς κλίμακα. Τα σχήματα είναι καθαρά τυχαία και σκοπό έχουν να αποδώσουν πολύ απλά τη θέση των επιμέρους στοιχείων που τοποθετήσαμε στο χώρο. Η κεντρική ιδέα είναι ξεκάθαρη προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η σχεδίαση και να οριστούν καλύτερα τα επιμέρους τμήματα του πάρκου.

5.4. Τελική πρόταση (Σχέδιο 3).

Το τελικό σχέδιο που παρουσιάζουμε στην παρούσα εργασία, πραγματοποιήθηκε σε κλίμακα 1:500, προκειμένου να είναι πιο ευδιάκριτες και οι πιο μικρές λεπτομέρειες. Παράλληλα, ορισμένα στοιχεία, όπως ο λαβύρινθος, έχουν δουλευτεί σε κλίμακα 1:250, για να φανούν ακόμη περισσότερο κάποιες λεπτομέρειες (Σχέδιο 4).

Όπως προαναφέρθηκε, κύριος σκοπός μας ήταν η διαμόρφωση του μεγαλύτερου μέρους του πάρκου και κυρίως της έκτασης που βρίσκεται εκατέρωθεν του Προμαχώνα Μαρτινέγκο, η μερική ανάδειξη των Τειχών στη συγκεκριμένη περιοχή και γενικά, η δημιουργία ενός χώρου αναψυχής και ανάπαυσης, που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες τόσο των περιοίκων όσο και των κατοίκων της πόλης.

Έτσι στον τελικό σχεδιασμό, έχουν συμπεριληφθεί:

- ❖ Εκτεταμένοι χώροι καθιστικών, όπου οι χρήστες θα έχουν τη δυνατότητα να ξεκουράζονται και να έχουν οπτική επαφή με τα Τείχη.
- ❖ Σκακιέρα, εκτεταμένη παιδική χαρά και χώρος για σκέιτ μπόρντινγκ, για την εξυπηρέτηση των νεαρών ηλικιών.
- ❖ Εκτεταμένος εκθεσιακός χώρος, για τη φιλοξενία περιοδικών εκθέσεων.
- ❖ Κατάλληλοι φωτισμοί για την ανάδειξη αξιοθέατων και ενσωμάτωση άλλων μνημείων στον ευρύτερο χώρο της πρώτης εισόδου (Κρήνη του Φιντίκ Πασά).
- ❖ Στοιχείο νερού (εκατέρωθεν της γωνίας του Προμαχώνα).
- ❖ Αναψυκτήριο και τραπεζοκαθίσματα, για την καλύτερη εξυπηρέτηση των χρηστών.
- ❖ Μικρός χώρος στάθμευσης.
- ❖ Χώροι πρασίνου, που περιλαμβάνουν μεμονωμένες φυτεύσεις, φυτικό λαβύρινθο και είδη που δεν αναπτύσσονται σε υπερβολικά μεγάλο ύψος και όγκο, έχουν καλλωπιστική αξία και μπορούν να προσφέρουν προστασία στους χρήστες του πάρκου.
- ❖ Είσοδοι, στις οποίες έχουν προστεθεί ράμπες για την πρόσβαση ατόμων με κινητικά προβλήματα.

5.5. Κατασκευαστικά στοιχεία.

5.5.1. Πλακοστρώσεις.

Η επιλογή των στοιχείων πλακόστρωσης που χρησιμοποιήσαμε, έγινε με βάση τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητές τους, αλλά και με βάση τα χαρακτηριστικά του χώρου όπου θα τοποθετούνταν αυτά. Έτσι, επιλέξαμε υλικά τα οποία δεν είναι ολισθηρά, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εύκολα και ταιριάζουν με τον περιβάλλοντα χώρο (ή δεν τον επιβαρύνουν τόσο πολύ αισθητικά). Γενικότερα, προτιμήσαμε την αξιοποίηση υλικών πλακόστρωσης, τα οποία θα είχαν αξιόλογο αισθητικό και λειτουργικό αποτέλεσμα.

Τα υλικά πλακόστρωσης, παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 4. Υλικά πλακόστρωσης και ο χώρος τοποθέτησής τους.

ΥΛΙΚΑ ΠΛΑΚΟΣΤΡΩΣΗΣ	ΧΡΩΜΑ	ΧΩΡΟΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗΣ
Βότσαλο	Γκρι	Εκθεσιακός χώρος και αναψυκτήριο
Βότσαλο	Γκρι	Στοιχείο νερού
Βοτσαλωτές πλάκες πεζοδρομίου	Γκρι	Πεζοδρόμια
Μάρμαρο	Λευκό και μαύρο	Σκακιέρα
Σκυρόδεμα	Γκρι	Σκέιτ Μπόρντινγκ
Σχιστολιθικές πλάκες	Γκρι	Εκθεσιακός χώρος και αναψυκτήριο
Τούβλα από σκυρόδεμα	Μπεζ	Κεντρικός δρόμος και χώρος στάθμευσης
Τούβλα από σκυρόδεμα	Κόκκινο	Κεντρική ιδέα
Τούβλα από σκυρόδεμα	Γκρι	Σκέιτ μπόρντινγκ
Χαλίκι	Λευκό	Παιδική χαρά, καθιστικά και λαβύρινθος

Τα κύρια χαρακτηριστικά των παραπάνω υλικών, είναι η εξαιρετική αντοχή τους στις κλιματολογικές συνθήκες, στη μηχανική καταπόνηση αλλά και στο χρόνο. Παράλληλα, δεν είναι ολισθηρά, ώστε να ελλοχεύουν κίνδυνοι ατυχημάτων για τους χρήστες. Επίσης, είναι σχετικά φθηνά και δεν απαιτούνται υπερβολικές δαπάνες για την εγκατάστασή τους. Τέλος, μπορούν να συντηρηθούν και γενικά, το κόστος αντικατάστασης δεν είναι πολύ μεγάλο.

Οι πλακοστρώσεις που αναφέρθηκαν έχουν συμπεριληφθεί στο τελικό σχέδιο. Στις εικόνες που ακολουθούν δίνεται ενδεικτικά η μορφή που θα έχουν ορισμένες πλακοστρώσεις στο χώρο (Εικόνες 34-36).

Εικόνα 34. Συνδυασμός βότσαλου και σχιστολιθικών πλακών. Η πλακόστρωση αυτή τοποθετήθηκε στον εκθεσιακό χώρο και γύρω από το αναψυκτήριο.

Εικόνα 35. Δείγμα βοτσαλωτής πλάκας πεζοδρομίου. Στην περίπτωση μας έχουν χρώμα γκρι και τοποθετήθηκαν στα πεζοδρόμια.

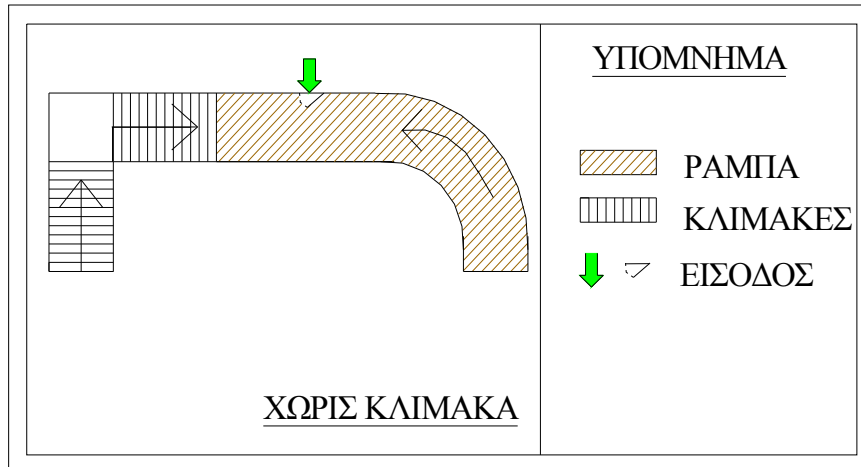
Εικόνα 36. Τούβλα από σκυρόδεμα, τοποθετημένα σε σχήμα ψαροκόκαλου. Η πλακόστρωση αυτή τοποθετήθηκε με αυτή τη διάταξη στον κεντρικό δρόμο, στην κεντρική ιδέα, στο χώρο στάθμευσης και στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ.

5.5.2. Είσοδοι.

Ο συνολικός αριθμός των εισόδων, που έχουν συμπεριληφθεί στην τελική πρόταση διαμόρφωσης, είναι οκτώ. Δηλαδή, έχουν διατηρηθεί οι υπάρχουσες, αλλά έχουν προστεθεί άλλες πέντε κατά μήκος της οδού Γ. Γεωργιάδη, ούτως ώστε το πάρκο να είναι ευκολότερα προσβάσιμο. Παράλληλα, στο σχεδιασμό έχουν περιληφθεί ράμπες και στοιχεία, τα οποία σκοπό έχουν να εξυπηρετήσουν άτομα με κινητικά προβλήματα.

Οι εισοδοί αυτές (επί της Γ. Γεωργιάδη) έχουν ομοιόμορφη σχεδίαση, αλλά διαφέρουν ως προς τον αριθμό των κλιμάκων, δεδομένου ότι το ύψος του αντερείσματος της Τάφρου δεν είναι σταθερό. Τοποθετήθηκε μια ράμπα στην ήδη υπάρχουσα είσοδο της Γ. Γεωργιάδη, διότι το ύψος του αντερείσματος στα σημεία που είναι τοποθετημένες οι υπόλοιπες, είναι τόσο μεγάλο με αποτέλεσμα να είναι αδύνατο να κατασκευαστούν επιπλέον ράμπες.

Στο σχέδιο που ακολουθεί, αποτυπώνεται σε κάτοψη μια γενική μορφή των εισόδων που έχουν χρησιμοποιηθεί.

Σχέδιο 5. Γενικός σχεδιασμός των κλιμάκων που έχουν τοποθετηθεί στο αντέρεισμα της Τάφρου. Η ράμπα διατηρείται στις κλίμακες που βρίσκονται στα χαμηλότερα σημεία του αντερείσματος, αφού το ύψος αυτού δεν επιτρέπει τη χρησιμοποίησή της σε όλες τις εισόδους.

5.6. Φύτευση.

Όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, ο προς διαμόρφωση χώρος καλύπτεται από μεγάλο αριθμό δέντρων και θάμνων, τα οποία έχουν αφιεθεί απεριποίητα, με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται αισθητικά. Παράλληλα, σε πολλά σημεία δεν έχει ελεγχθεί καθόλου η αυτοφυής βλάστηση, οπότε τα Τείχη είναι κρυμμένα σε πολλά σημεία. Τέλος, σε άλλα τμήματα του πάρκου δεν υπάρχουν καθόλου φυτικά είδη, κάτι που συντελεί στην αισθητική υποβάθμιση του.

Στα πλαίσια, λοιπόν, της παρούσας εργασίας έχουν αφαιρεθεί τα περισσότερα υπάρχοντα φυτικά είδη και η αυτοφυής βλάστηση, αφού περιορίζουν σημαντικά τη θέα προς τα Τείχη και δημιουργούν στους χρήστες έντονα αισθήματα κλειστοφοβίας και ανασφάλειας. Πάντως, διατηρούνται και ενισχύονται τα ποώδη φυτικά είδη που καλύπτουν τα πρανή του αντερείσματος της Τάφρου.

Τα φυτικά είδη που επιλέχθηκαν να χρησιμοποιηθούν στον ευρύτερο χώρο του πάρκου, έχουν περισσότερο καλλωπιστικό χαρακτήρα και αντέχουν στις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής. Παράλληλα, προσφέρουν κατάλληλη προστασία στους χρήστες (σε συγκεκριμένα σημεία) και απαιτούν περιορισμένη σχετικά περιποίηση.

Τα φυτά ανήκουν στις παρακάτω ομάδες και αναφέρονται πιο αναλυτικά στους επόμενους πίνακες:

- Δέντρα.
- Θάμνοι.
- Ποώδη φυτά.
- Φυτά εδαφοκάλυψης.
- Χλοοτάπητας.

Πίνακας 5. Δέντρα που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση.

ΔΕΝΤΡΑ				
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΚΟΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ	ΧΡΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ	ΘΕΣΗ
<i>Ficus nitida</i>	Φίκος ο μικρόφυλλος ή Ροδίτικος		Μεμονωμένο	Δίπλα στο στοιχείο του νερού
<i>Melia azedarach</i>	Μελιά	Άνοιξη	Μεμονωμένο	Στο καθιστικό πίσω από τις κερκίδες
<i>Albizia julibrissin</i>	Ακακία Κωνσταντινουπόλεως	Άνοιξη - Καλοκαίρι	Μεμονωμένο	Στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ και στον εκθεσιακό χώρο.
<i>Jacaranda mimosaeifolia</i>	Γιακαράντα	Άνοιξη	Μεμονωμένο	Στην παιδική χαρά και στο καθιστικό πίσω από τις κερκίδες

Πίνακας 6. Θάμνοι που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση.

ΘΑΜΝΟΙ				
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΚΟΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ	ΧΡΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ	ΘΕΣΗ
<i>Acanthus mollis</i>	Άκανθος	Άνοιξη – Αρχές καλοκαιριού	Μεμονωμένο	Στο βραχόκηπο
<i>Berberis thunbergii</i> “ <i>Atropurpurea</i> ”	Βερβερίδα	Νωρίς την άνοιξη	Μεμονωμένο	Στο βραχόκηπο
<i>Callistemon lanceolatus</i>	Καλλιστήμονας	Άνοιξη -Καλοκαίρι	Μεμονωμένο	Στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ και στην παιδική χαρά
<i>Euonymus japonicus</i>	Ευώνυμο το Ιαπωνικό	Καλοκαίρι	Σε φυτικό φράκτη	Στα παρτέρια που περιβάλλουν τα καθιστικά
<i>Forsythia x intermedia</i>	Φορσύθια	Άνοιξη	Μεμονωμένο	Στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ και στην παιδική χαρά

Πίνακας 6. Θάμνοι που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση (συνέχεια).

ΘΑΜΝΟΙ				
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΚΟΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ	ΧΡΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ	ΘΕΣΗ
<i>Hibiscus rosa-sinensis</i>	Ιβίσκος ο σινικός	Όλο το χρόνο	Μεμονωμένο και σε ομάδες	Στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ, στην παιδική χαρά και στο χώρο στάθμευσης
<i>Juniperus sinensis</i>	Γιουνίπερος		Σε ομάδες	Στο βραχόκηπο
<i>Lavandula angustifolia</i>	Λεβάντα	Καλοκαίρι	Σε μεμονωμένες θέσεις	Στο βραχόκηπο
<i>Pelargonium zonale</i>	Γεράνι	Άνοιξη – Καλοκαίρι - Φθινόπωρο	Σε ομάδες	Στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ και στην παιδική χαρά
<i>Picea spp.</i>	Ερυθρελάτη, νάνες ποικιλίες		Μεμονωμένο	Στο βραχόκηπο
<i>Pinus spp.</i>	Πεύκο, νάνες ποικιλίες		Σε ομάδες	Στο βραχόκηπο
<i>Polygala myrtifolia</i>	Πολύγαλα	Νωρίς την Άνοιξη - Αργά το Φθινόπωρο	Σε ομάδες	Στο λαβύρινθο

Πίνακας 6. Θάμνοι που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση (συνέχεια).

ΘΑΜΝΟΙ				
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΚΟΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ	ΧΡΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ	ΘΕΣΗ
<i>Prunus ceracifera</i>	Καλλωπιστική δαμασκηλιά	Νωρίς την Άνοιξη	Μεμονωμένο	Στο καθιστικό πίσω από τις κερκίδες
<i>Rhamnus alaternus</i>	Ράμνος		Σε φυτικό φράκτη	Στο λαβύρινθο
<i>Rosa spp.</i>	Τριανταφυλλιά, διάφορα είδη	Όλο το χρόνο	Σε ομάδες	Στα παρτέρια που περιβάλλουν τα καθιστικά
<i>Rosmarinus officinalis</i>	Δεντρολίβανο	Άνοιξη	Σε μεμονωμένες θέσεις	Στο βραχόκηπο
<i>Thuja orientalis</i>	Τούγια, νάνες ποικιλίες		Σε μεμονωμένες θέσεις	Στο βραχόκηπο

Πίνακας 7. Ποώδη φυτά που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη φύτευση.

ΠΟΩΔΗ ΦΥΤΑ				
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΚΟΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΕΠΟΧΗ ΑΝΘΟΦΟΡΙΑΣ	ΧΡΗΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ	ΘΕΣΗ
<i>Allium spp.</i>		Άνοιξη-Αρχές καλοκαιριού	Μεμονωμένο	Στο βραχόκηπο

Εκτός από τα παραπάνω είδη, σε μεμονωμένες θέσεις έχουν χρησιμοποιηθεί ποώδη φυτά, όπως Γυνέριο [*Gynerium (Cortaderia) argenteum (seloana)*], που έχει εντυπωσιακή καλλωπιστική αξία (έχει τοποθετηθεί στο παρτέρι κατά μήκος του δρόμου). Παράλληλα, στα πρανή του αντερείσματος της Τάφρου, έχουν χρησιμοποιηθεί φυτά εδαφοκάλυψης, όπως *Aptenia cordifolia*, *Caprobrotus chilensis* και *Vinca major*, που είναι πολύ ανθεκτικά, εγκαθίστανται και απλώνονται πολύ γρήγορα και δεν απαιτούν ιδιαίτερες φροντίδες. Τέλος, στην πέργκολα που βρίσκεται δίπλα στις κερκίδες, έχει χρησιμοποιηθεί **Βουκαμβίλλια** (*Bougainvillea glabra*).

Η εκτεταμένη χρήση χλοοτάπητα, αποσκοπεί κυρίως στη δημιουργία ζώνης πρασίνου, η οποία θα αξιοποιείται καλύτερα από τους χρήστες και δε θα εμποδίζει τη θέα προς τα Τείχη. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήσαμε τα είδη *Festuca arudinacea*, *Poa pratensis* και *Lolium perenne* (σε μικρότερη αναλογία γιατί ανταγωνίζεται τα υπόλοιπα είδη), προκειμένου ο χλοοτάπητας να διατηρείται σε καλή κατάσταση όλο το χρόνο. Αν και τα τρία είδη είναι ψυχρόφιλα, προσαρμόζονται με ευκολία σε διάφορες κλιματολογικές συνθήκες. Παράλληλα, αντέχουν στη μηχανική καταπόνηση.

Στο σχέδιο που ακολουθεί (**Σχέδιο 3 – Τελικό σχέδιο**), έχουν αποτυπωθεί η προτεινόμενη φύτευση, τα κατασκευαστικά και λειτουργικά στοιχεία και οι πλακοστρώσεις των χώρων. Επίσης, στη σχεδίαση έχει συμπεριληφθεί και το εξωτερικό πεζοδρόμιο (επί της οδού Γ. Γεωργιάδη). Τέλος, ακολουθεί το σχέδιο του λαβύρινθου (**Σχέδιο 4 – Λαβύρινθος**).

5.7. Φωτισμός (Σχέδιο 6).

5.7.1. Γενικά στοιχεία για το φωτισμό εξωτερικών χώρων.

Ο φωτισμός ενός εξωτερικού χώρου, είτε αυτός είναι ιδιωτικός είτε δημόσιος, αποτελεί στοιχείο πολύ σημαντικό, το οποίο διαφοροποιείται σημαντικά από διάφορα άλλα τεχνητά στοιχεία. Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των στοιχείων που τον απαρτίζουν (φωτιστικά), την ημέρα αποτελεί αρχιτεκτονικό στοιχείο που ολοκληρώνει την αισθητική εικόνα του χώρου και εντάσσεται στο γενικότερο αρχιτεκτονικό πλέγμα. Κατά τις νυχτερινές ώρες όμως, ο φωτισμός ενός εξωτερικού χώρου, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς επιτρέπει να γίνονται ορατά τα υπόλοιπα στοιχεία του, αναδεικνύει ορισμένα αξιόλογα και ουσιαστικά στοιχεία (όπως μνημεία, εντυπωσιακά φυτά κ.λ.π.), διευκολύνει τη μετακίνηση των χρηστών και γενικά, δίνει μια ιδιαίτερη νότα στη συνολική αισθητική εικόνα του χώρου.

Τα φωτιστικά που χρησιμοποιούνται στους εξωτερικούς χώρους, είναι ειδικά κατασκευασμένα και χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα μεγάλη ανθεκτικότητα στις καιρικές συνθήκες. Άλλο χαρακτηριστικό τους είναι η στεγανότητα τους, που ορίζεται από το βαθμό προστασίας IP και που αποτελεί κύριο κριτήριο επιλογής ενός φωτιστικού.

Οι λάμπες, που χρησιμοποιούνται για το φωτισμό, είναι λευκού χρώματος (Λάμπες Ατμών Υδραργύρου/MBP) ή κίτρινου φωτός (Λάμπες Ατμών Νατρίου/SAP). Το κίτρινο φως χρησιμοποιείται συνήθως για τη φωταγώγηση μνημείων ή κτηρίων, λόγω της υφής του δομικού υλικού, ενώ το λευκό για τη φωταγώγηση δρόμων.

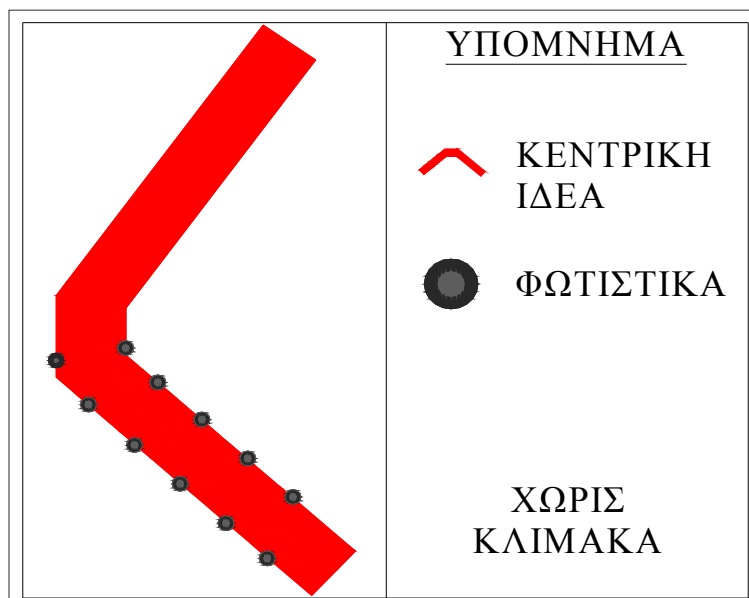
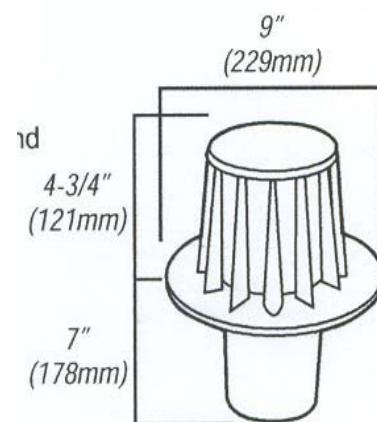
Ανάλογα με την ένταση του φωτισμού που παράγουν και το σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιούνται, τα φωτιστικά σώματα μπορούν να διακριθούν στις παρακάτω κατηγορίες:

- **Σώματα χαμηλού φωτισμού**, με τον οποίο αναδεικνύονται ιδιαίτεροι χώροι ή εντυπωσιακά στοιχεία .
- **Σώματα μέσου φωτισμού**, με τον οποίο σηματοδοτούνται και ορίζονται οι κεντρικές πορείες του χώρου.
- **Σώματα υψηλού φωτισμού**, με τον οποίο δημιουργείται συνεχής ζώνη φωτός και εξασφαλίζεται ασφαλής και άνετη μετακίνηση.
- **Σώματα σημειακού φωτισμού**, δηλαδή προβολέων. Είναι η κύρια πηγή φωτισμού που χρησιμοποιείται για την ανάδειξη σημείων αναφοράς, όπως μνημείων. Αρκετές

φορές, χρησιμοποιείται για τη φωταγωγήση χώρων όπου απαιτείται υψηλή ένταση φωτισμού (χώροι στάθμευσης, γήπεδα κ.λ.π.).

5.7.2. Προτεινόμενα φωτιστικά σώματα.

Για το φωτισμό του διαδρόμου της κεντρικής ιδέας, χρησιμοποιήθηκαν μεταλλικά φωτιστικά σώματα, με λάμπες Ατμών Νατρίου έντασης 60 Watt. Τα σώματα τοποθετήθηκαν εναλλάξ και ανά 50 εκ. απόσταση.

Σχέδιο 7. Σχηματική απεικόνιση της διάταξης των φωτιστικών κατά μήκος του διαδρόμου της κεντρικής ιδέας.

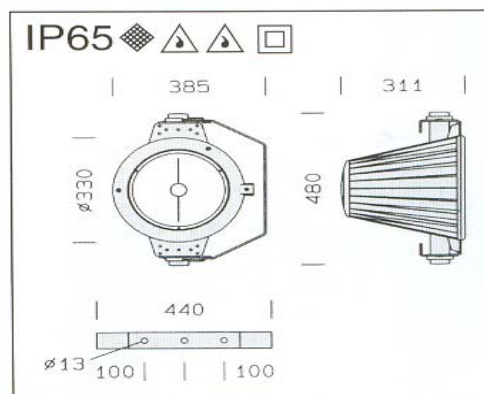
Για το φωτισμό της υπόλοιπης έκτασης, χρησιμοποιήθηκαν δύο ειδών μεταλλικά φωτιστικά σώματα ύψους τριών μέτρων, με λάμπες Ατμών Νατρίου έντασης 100 Watt:

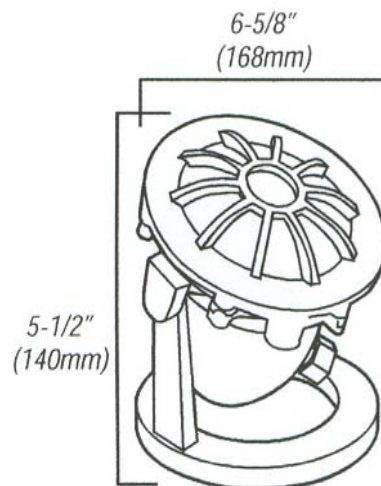
1. Σώματα που φέρουν ένα στοιχείο φωτισμού (φανάρι), τα οποία τοποθετήθηκαν κατά μήκος των πεζοδρομίων ανά επτά μέτρα μεταξύ τους, στις εισόδους, στα καθιστικά και στο λαβύρινθο.
2. Σώματα που φέρουν τρία στοιχεία φωτισμού, τα οποία τοποθετήθηκαν στο χώρο στάθμευσης, στην παιδική χαρά, στο χώρο για σκέιτ μπόρντινγκ, στον εκθεσιακό χώρο και στη σκακιέρα.

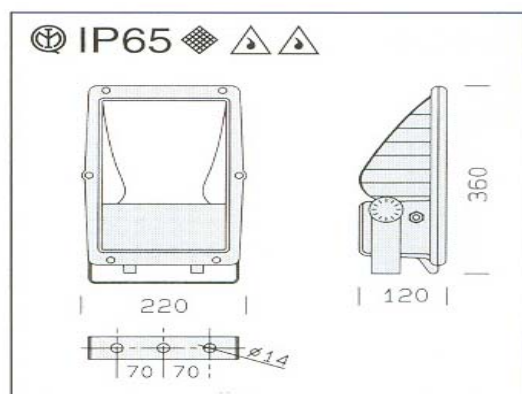
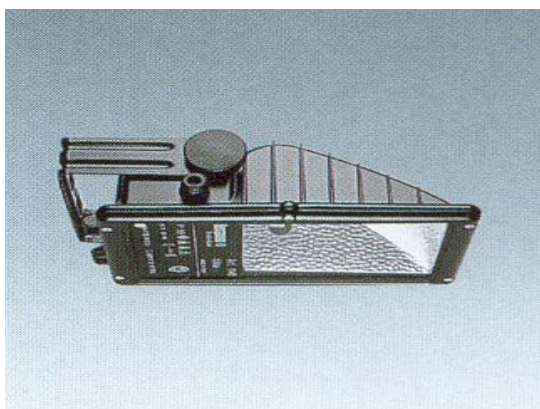
Ο φωτισμός της Κρήνης του Φιντίκ Πασά και της Μαρμάρινης πλάκας με το Λέοντα του Αγίου Μάρκου, έγινε με προβολείς εδάφους, που φέρουν λάμπες Ατμών Νατρίου εντάσεως 150 Watt.

Για το φωτισμό του υδάτινου στοιχείου (σιντριβάνι), χρησιμοποιήθηκαν φωτιστικά σώματα νερού, με λάμπες Αλογόνου εντάσεως 100 Watt.

Τέλος, η φωταγωγή των Τειχών και του Προμαχώνα Μαρτινέγκο, πραγματοποιήθηκε με προβολείς ορθογωνικής διατομής, οι οποίοι τοποθετήθηκαν στη βάση των Τειχών σε απόσταση 10 μέτρων μεταξύ τους, με κατεύθυνση προς τα πάνω. Οι προβολείς, φέρουν λάμπες Ατμών Νατρίου εντάσεως 200 Watt.

Στο σχέδιο που ακολουθεί (Σχέδιο 6 – Φωτισμός), αποτυπώνονται οι θέσεις των παραπάνω φωτιστικών και απεικονίζεται η έκταση που φωτίζουν άμεσα αυτά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας τα προαναφερόμενα στοιχεία, μπορούμε να πούμε ότι η πρόταση μας βελτιώνει αισθητικά και λειτουργικά το χώρο που εξετάζουμε. Ειδικότερα, το πάρκο με τη μορφή που του έχουμε δώσει, θα εξυπηρετεί καλύτερα τους χρήστες του και θα τους παρέχει περισσότερες δυνατότητες ψυχαγωγίας και ξεκούρασης. Παράλληλα, θα είναι ευκολότερη η πρόσβαση και θα υπάρχει οπτική σύνδεση με τον περιβάλλοντα χώρο (οικίες, οδός Γ. Γεωργιάδη κ.τ.λ.). Επίσης, θα αναδειχθούν ακόμη περισσότερο τα υπάρχοντα αξιοθέατα και κυρίως ο Προμαχώνας Μαρτινέγκο και τα Ενετικά Τείχη, με αποτέλεσμα το πάρκο να αποτελεί πόλο έλξης για περισσότερους επισκέπτες, ενώ θα αναβαθμιστεί η γύρω περιοχή. Τέλος, το Ηράκλειο θα αποκτήσει έναν καλύτερα οργανωμένο χώρο πρασίνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Allaway, Z.** 2003. Up the Garden Path. British Homes and Gardens. Vol. 84. No. 10. Southbank Publishing Co LTD. pp. 113-120
- **Αντωνιδάκη, Α., Γιατρομανωλάκη, Μ.** 2001. Σημειώσεις Εργαστηρίου Σχεδιασμού και Διαχείρισης Πάρκων και Κήπων. Ηράκλειο. 69 σελ.
- **Brookes, J.** 1994. Αρχιτεκτονική και Σχεδιασμός Κήπων. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ-παιδεία. Β' Μέρος. σελ. 216-221, 227.
- **Disano illuminazione.** 1998/1999. English. (Διαφημιστικός κατάλογος με φωτιστικά σώματα εσωτερικών και εξωτερικών χώρων). σελ. 165, 169.
- **Δήμος Ηρακλείου. Διεύθυνση Προγραμματισμού Οργάνωσης και Πληροφορικής. Γραφείο Παλιάς Πόλης.** Μελέτη για τις Βενετσιάνικες και Τουρκικές Κρήνες της Πόλης του Ηρακλείου. Τ. 10.
- **Nightlife® Landscape Lighting.** 2002. (Διαφημιστικός κατάλογος με φωτιστικά σώματα εξωτερικού χώρου). HADCO. U.S.A. σελ. 58, 99.
- **Ξανθουδίδου, Σ.** 1927. Χάνδαξ-Ηράκλειον. Ιστορικά σημειώματα. Εκδότης Μουρέλος Ι.Δ. Ηράκλειο Κρήτης.
- **Πατεράκη, Ε. Μ.** 1990. Κρήνες και Κάστρα της Κρήτης. Τόμος Α'. Εκδόσεις Σφακιανός. Ηράκλειο Κρήτης.
- **Πάτλης, Ι.** 2003. Οδηγός Καλλωπιστικών Φυτών. Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε. Αθήνα. 414 σελ.
- **Τσομπανάκη, Χ.** 1996. Χάνδακας, η Πόλη και τα Τείχη. Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη. 693 σελ.
- **Σπανάκης, Σ. Γ.** 1953. Μνημεία της Κρητικής Ιστορίας. Τόμος Γ'. Εκδόσεις Σφακιανός. Ηράκλειο Κρήτης. σελ. 2-3.
- **Σπαντιδάκης, Ι. Γ.** 1999. Γραστίς. Επιστήμη και τεχνική του χλοοτάπητα. Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε. Αθήνα. Σελ. 42, 43, 45, 49, 50.
- **Σταυρινίδου, Σ. Ν.** 1985. Μεταφράσεις τουρκικών Ιστορικών Εγγράφων. Τόμος Γ'. Ηράκλειο Κρήτης. σελ. 123-124.

- **Σταυρινίδου, Σ. Ν.** 1985. Μεταφράσεις τουρκικών Ιστορικών Εγγράφων. Τόμος Ε΄. Ηράκλειο Κρήτης. σελ. 241.
- **Στεριώτου, Ι.** 1998. Τα Βενετικά Τείχη του Χάνδακα. «Βικελαία Βιβλιοθήκη» Δήμου Ηρακλείου. Ηράκλειο.

ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- **Αθανασάκη, Α., Μπαζίου, Β.** 2001. Φυτοτεχνική διαμόρφωση τμήματος των Ενετικών Τειχών Ηρακλείου. Ηράκλειο.
- **Τσιατμά, Ε.** 2002. Διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου Αλευρόμυλου Καστρινάκη. Ηράκλειο.
- **Ριζικιανός, Α.** 2003. Διαμόρφωση της πλατείας Ελευθερίας. Ηράκλειο.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ INTERNET

- http://ww2.olympic-airways.gr/passengers_info/oapaxweagr.htm
- <http://www.heraklion-city.gr/>
- <http://www.hadcolighting.com/>